

Przedsięwzięcie III „Czysta energia nad Białą rzeką”

Przedsięwzięcia przyczynia się do realizacji:

celu ogólnego 2 „Różnicowanie gospodarki obszaru i zwiększenie wartości dodanej produkcji rolniczej”,

celu szczegółowego 2.1. „Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej”,
celu szczegółowego 2.2 „Wzrost dochodów gospodarstw rolnych”
i **celu szczegółowego 2.3** „Wzrost kwalifikacji rolników i przedsiębiorców w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej”.

Uzasadnienie:

Obszar LSR w dużej części należy do sieci NATURA 2000, co wyklucza ich intensywne wykorzystanie rolnicze. Także obszary łąk nad rzeką Białą nie nadają się do intensywnego wykorzystania rolniczego, jednocześnie stanowiąc obszar nadający się do produkcji biomasy. Rosnąca popularność tematu energii odnawialnej spowodowały zaplanowanie w ramach LSR przedsięwzięcia „*Czysta energia nad Białą rzeką*”.

Operacje w ramach tego przedsięwzięcia będą mogli podejmować praktycznie wszyscy partnerzy i potencjalnie wszystkie organizacje zainteresowane tematem odnawialnej energii. Takie podejście z pewnością ma charakter działań zintegrowanych, a podjęty temat jest zarówno atrakcyjny jak i innowacyjny na obszarze wdrażania LSR (dotychczas nie ma żadnej inicjatywy w tym kierunku).

Grupy docelowe beneficjentów:

mieszkańcy obszaru wdrażania LSR, rolnicy, lokalni przedsiębiorcy, szkoły i organizacje pozarządowe uruchamiające inicjatywy promujące energię odnawialną.

Lista rekomendowanych operacji:

Odnowa i rozwój wsi - liczba operacji min. 1

Preferowane będą operacje dotyczące: uruchomienia centrum promocji energii odnawialnej, budowa lub remont obiektu oraz zakup niezbędnego wyposażenia.

■ **Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej**
- liczba operacji min. 3

Preferowane będą operacje dotyczące: wytwarzania produktów energetycznych z biomasy.

■ **Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw - liczba operacji min. 4**

Preferowane będą operacje dotyczące: wytwarzania produktów energetycznych z biomasy.

■ **Małe projekty - liczba operacji min. 5**

Preferowane będą operacje dotyczące: organizacji przedsięwzięć edukacyjnych dotyczących odnawialnych źródeł energii, organizacja imprez promujących odnawialne źródła energii, inicjowanie wytwarzania produktów energetycznych z biomasy i wprowadzania ich na rynek.

■ **Aktywizacja i nabywanie umiejętności - liczba operacji min. 5**

Preferowane będą następujące działania: informowanie i doradztwo w zakresie przygotowania wniosku o pomoc, promowanie odnawialnych źródeł energii, wykonywanie badań i analiz dotyczących możliwości wytwarzania produktów energetycznych z biomasy na obszarze wdrażania LSR.

Matryca logiczna dla Przedsięwzięcia III „Czysta energia nad Białą rzeką”

Opis	Wskaźniki realizacji przedsięwzięcia	Źródła weryfikacji	Założenia/ryzyko (niezależne od LCD)
Cel ogólny	2. Różnicowanie gospodarki obszaru i zwiększenie wartości dodanej produkcji rolniczej.	Wskaźniki oddziaływania • Obszar LSR staje się znany z inicjatyw na rzecz promocji energii odnawialnej - W końcu realizacji LSR odbędą się co najmniej 3 imprezy o charakterze regionalne promujące energię odnawialną	Raporty Centrum Promocji Energii Odnawialnej
Cel szczegółowy	2.1 Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej 2.2 Wzrost dochodów gospodarstw rolnych 2.3. Wzrost kwalifikacji rolników i przedsiębiorców w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej	Wskaźniki rezultatu • minimum 7 podmiotów (firm i gospodarstw rolnych) realizujących działalność gospodarczą związaną z wykorzystaniem energii odnawialnej. - około 14 miejsc pracy utworzonych w firmach lub gospodarstwach realizujących operacje z zakresu energii odnawialnej w okresie do 2022 r.	Dane w siedzibie LCD na podstawie oświadczeń beneficjentów operacji
Działania PROW			
Odnowa i rozwój wsi	• Operacja dotycząca uruchomienia Centrum Promocji Energii Odnawialnej, w zakresie: budowy, remont obiektu oraz zakup niezbędnego wyposażenia	Wskaźniki produktu: Minimum 1 zrealizowana operacja	W odpowiednim czasie przygotowana zostanie dokumentacja związana z lokalizacją inwestycji
Różnicowanie w kierunku działalności niefarmowej	Operacje dotyczące: budowa (lub modernizacja) oraz zakupu sprzętu mających na celu uruchomienie lub rozbudowę działalności związanej z energią odnawialną	Wskaźniki produktu: Minimum 5 zrealizowanych operacji	Rolnicy będą zainteresowani uruchomieniem nowej działalności
Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Operacje dotyczące: budowa (lub modernizacja) oraz zakupu sprzętu mających na celu uruchomienie lub rozbudowę działalności związanej z energią odnawialną	Wskaźniki produktu: Minimum 6 zrealizowanych operacji	W odpowiednim czasie przygotowana zostanie dokumentacja związana z lokalizacją inwestycji
Mala projekty	Operacje dotyczące lokalnych inicjatyw służących wykorzystaniu lokalnych zasobów do celów energetycznych oraz odnową zasobów naturalnych	Wskaźniki produktu: Minimum 10 zrealizowanych operacji	Realizowane inicjatywy spójną się z zainteresowaniem lokalnej społeczności Potencjalni beneficjenci będą zainteresowani przygotowaniem nowych projektów
Aktywacja i nabywanie umiejętności	Operacje dotyczące działalności informacyjnej, szkoleniowej w zakresie możliwości podejmowania inicjatyw na rzecz wykorzystania energii odnawialnej	Wskaźniki produktu: Minimum 7 zrealizowanych operacji	Władze gminy zaangażują się i będą wspierały działania związane z tematem energii odnawialnej Kolejny i firmy będą zainteresowani udziałem w szkoleniach

10. Procedury przyjmowania i oceny wniosków o przyznanie pomocy

10.1 Tryb postępowania z wnioskiem

Procedury oceny wniosków i stosowane w tych procedurach lokalne kryteria oceny to niezwykle ważny aspekt wdrażania strategii. Istnieje bardzo wiele możliwych rozwiązań w tym zakresie, jednak każde z nich powinno zapewnić jasny podział zadań i zakres odpowiedzialności poszczególnych organów LGD w procesie oceny.

Tworząc procedury przyjmowania i oceny wniosków warto sięgnąć do dobrych wzorów i rozwiązań stosowanych przez instytucje mające bogate doświadczenie w udzielaniu pomocy. Można także skorzystać z doświadczeń i wzorów LGD ze starych krajów członkowskich, które od lat prowadzą ten typ działalności. Na przykład grupa Dorset Chalk and Cheese Local Action Group Partnership stosuje następującą procedurę:

- Beneficjenci zamierzający złożyć wniosek o pomoc, mogą przy jego przygotowywaniu korzystać z pomocy, specjalnie w tym celu zatrudnionego, pracownika biura LGD.
- Projekty „dojrzałe”, odpowiadające przyjętym przez LGD kryteriom wyboru operacji, są prezentowane wszystkim partnerom na specjalnie w tym celu zwołanym zebraniu. Decyzją zebrania projekt może zostać całkowicie odrzucony, skierowany do poprawek lub wstępnie zaaprobowany i skierowany do dalszej oceny.
- Następnym elementem procedury jest analiza i ocena projektu przez niezależny zespół ekspertów. Mogą oni zwrócić projekt wnioskodawcy z zaleceniem dokonania poprawek lub, w przypadku pozytywnej oceny, przekazać do organu decyzyjnego celem dokonania ostatecznej akceptacji.
- Ostatnią, decydującą ocenę na temat projektu wydaje organ decyzyjny LGD. W przypadku pozytywnej decyzji, wniosek jest kierowany do realizacji.

Obok procedur oceny zgodności operacji z LSR i wyboru LSR LGD powinna określić procedurę odwołania się wnioskodawców od rozstrzygnięć organu decyzyjnego w sprawie wyboru operacji. W związku z tym, że do wyłącznej kompetencji organu decyzyjnego należy wybór operacji odwołanie musi być skierowane do tego organu. Procedura ta polegałaby na złożeniu do organu decyzyjnego wniosku o ponowne rozpatrzenie sprawy. Wniosek mógłby złożyć wnioskodawca niezadowolony z rozstrzygnięcia organu decyzyjnego. Opisana procedura wzorowana jest na trybie postępowania odwoławczego od decyzji ministra lub samorządowego kolegium odwoławczego (art. 127 § 3 ustawy z dnia 14 czerwca 1960 r. Kodeks postępowania administracyjnego).

10.2 Procedura oceny zgodności

Ocena zgodności operacji z LSR może być przeprowadzona w dość prosty sposób, na przykład poprzez zadanie członkom Rady następujących pytań:

- Czy operacja przyczynia się do osiągnięcia co najmniej jednego celu ogólnego określonego w LSR?
- Czy operacja przyczynia się do osiągnięcia co najmniej jednego celu szczegółowego określonego w LSR?
- Czy operacja jest zgodna z przedsięwzięciami planowanymi w ramach LSR?

Członek rady mógłby głosować za zgodnością operacji z LSR tylko wtedy, gdy w jego opinii odpowiedź na wszystkie trzy pytania jest pozytywna.

Ustalając stanowisko całego organu decyzyjnego w danej sprawie należałoby przyjąć zasadę, że decyzja odnośnie zgodności operacji z LSR jest pozytywna, gdy większość bezwzględna składu organu decyzyjnego (ponad 50% jego składu) uznaje operację za zgodną z LSR.

10.3 Lokalne kryteria wyboru

Przyjęcie lokalnych kryteriów wyboru operacji jest w swej istocie określeniem priorytetów LGD jako instytucji finansującej rozwój lokalny. Poprzez przyjęcie odpowiedniego zestawu kryteriów LGD decyduje, czy preferuje finansowanie projektów o charakterze komercyjnym czy niekomercyjnym, realizowanych w małych wsiach czy w większych miejscowościach, inwestycyjnych czy tzw. „miękkich”. Preferowane mogą być pewne lokalizacje projektów, wybrane grupy wnioskodawców, niektóre rodzaje

projektów. LGD ma pełną autonomię w przyjęciu lokalnych kryteriów oceny, a trafność przyjętych preferencji ocenić będzie można za kilka lat po efektach spowodowanych realizacją lokalnej strategii rozwoju.

Ze względu na zróżnicowany charakter operacji, które będą rozpatrywane i oceniane przez organ decyzyjny, właściwym podejściem jest stosowanie odmiennych zestawów kryteriów do różnych operacji. Konieczne wydaje się stosowanie co najmniej dwóch zestawów kryteriów: jednego dla operacji zgodnych z działaniem „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” lub „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw”, drugiego dla operacji zgodnych z działaniem „Odnowa i rozwój wsi” oraz małych projektów. Dalej idącym rozwiązaniem w tym zakresie będzie system oceny złożony z czterech zestawów kryteriów, z których każdy będzie stosowany tylko do jednego z wyżej wymienionych działań.

Lista możliwych do zastosowania kryteriów jest bardzo długa. Mogą one dotyczyć wnioskodawcy, miejsca realizacji operacji, jej celów, efektów, kwestii finansowych, odbiorców ostatecznych, powiązań z innymi projektami i wielu innych aspektów. Poniżej jako przykładowe podano kilkanaście kryteriów, które można stosować w odniesieniu do wniosków o przyznanie pomocy, składanych do LGD. Podana lista na pewno nie wyczerpuje wszystkich możliwości i także nie powinna być przyjmowana jako gotowe rozwiązanie. Podajemy ją wyłącznie jako wzór, mający zainspirować lokalne grupy działania do opracowania własnych kryteriów wyboru operacji.

Zasoby, doświadczenie i kwalifikacje wnioskodawcy. Jest to często stosowane kryterium preferujące wnioskodawców, których zasoby, doświadczenie i kwalifikacje dają gwarancje realizacji operacji zgodnie z planem i osiągnięcia zakładanych efektów.

Wykonalność operacji. W tym kryterium ocenia się, czy operacja jest możliwa do wykonania w sposób założony przez wnioskodawcę (np. w założonym czasie, przy założonych kosztach).

Operacja stanowi dobry wzór do naśladowania. To kryterium preferuje operacje, które mają szansę na to, by stać się „dobrym wzorem” i stanowić zachętę dla innych podmiotów do podjęcia podobnych działań.

Innowacyjność operacji. W tym kryterium ocenia się innowacyjny charakter operacji, polegający na przykład na zastosowaniu nowatorskiego – w wymiarze lokalnym – rozwiązania lub technologii, realizacji niestosowanych wcześniej działań, nowatorskim wykorzystaniu lokalnych zasobów itp.

Zasięg oddziaływania operacji. W tym kryterium ocenia się, jaki jest zasięg oddziaływania operacji. Ocena może rosnać według następujących stopni:

- operacja dotyczy jednej miejscowości,
- operacja dotyczy kilku miejscowości lub całej gminy,
- operacja dotyczy kilku gmin obszaru,
- operacja dotyczy całego obszaru objętego LSR.

Miejsce realizacji operacji. W tym kryterium chodzi o przyznanie preferencji związanych na przykład z wielkością miejscowości, w której ma być realizowana operacja. Ocena może być powiązana z liczbą mieszkańców, przy czym zależnie od specyfiki strategii zależność może wprost proporcjonalna (im większa miejscowość tym wyższa ocena) lub odwrotnie proporcjonalna (im mniejsza miejscowość tym wyższa ocena). Ocena może rosnać lub maleć zgodnie z przyjętą skalą, na przykład taką jak poniższa:

- operacja jest realizowana w miejscowości liczącej powyżej 2000 mieszkańców,
- operacja jest realizowana w miejscowości liczącej od 500 do 2000 mieszkańców,
- operacja jest realizowana w miejscowości liczącej do 500 mieszkańców.

Udział innych partnerów w realizacji operacji. To kryterium preferuje operacje, które polegają na współpracy wielu podmiotów. Ocena może być związana z liczbą podmiotów uczestniczących w realizacji operacji na przykład według następującej skali:

- operacja będzie realizowana tylko przez wnioskodawcę,
- operacja będzie realizowana z udziałem 1-2 partnerów,
- operacja będzie realizowana z udziałem 3-5 partnerów,
- operacja będzie realizowana z udziałem 5 lub więcej partnerów.

Realizacja operacji przyczyni się do poprawy sytuacji w dziedzinie uznanej w LSR za priorytetową. W tym kryterium ocenia się operacje pod kątem ich wpływu na osiągnięcie ważnych wskaźników rozwoju obszaru. Na przykład jeśli priorytetowym wskaźnikiem są utworzone miejsca pracy, to operacje oceniane są pod tym kątem, a ocena jest wprost proporcjonalna do liczby utworzonych miejsc pracy.

Wysokość wnioskowanej kwoty pomocy. W tym kryterium chodzi o preferencje dla operacji, które dla swej realizacji wymagają stosunkowo niewielkiej pomocy finansowej. Ocena jest tym wyższa, im mniejsza jest wnioskowana kwota pomocy. Ocena może rosnać na przykład według następującej skali :

- wnioskowana kwota stanowi powyżej 80% maksymalnej kwoty dotacji,
- wnioskowana kwota stanowi od 50 do 80% maksymalnej kwoty dotacji,
- wnioskowana kwota stanowi poniżej 50% maksymalnej kwoty dotacji.

Powiązania/komplementarność operacji z innymi przedsięwzięciami. W tym kryterium ocenia się operację pod kątem jej związków i relacji z innymi przedsięwzięciami realizowanymi na obszarze objętym LSR bądź w ramach podejścia Leader bądź w ramach innych programów.

Wykorzystanie lokalnych zasobów. To kryterium preferuje operacje związane z wykorzystaniem lokalnych zasobów (pracy, surowców, walorów przyrodniczych, historii, tradycji kulturowych i innych).

Wpływ operacji na promocję obszaru. W tym kryterium ocenia się, czy realizacja operacji ma oddziaływanie zewnętrzne, przyczyniając się do upowszechnienia wiedzy o tym obszarze, promocji jego walorów, poprawy wizerunku, budowania marki itp.

Tworząc system oceny wniosków warto zastanowić się, jaką liczbę kryteriów zastosować. System, w którym przyjmuje się dużą liczbą kryteriów zapewnia bardziej wnikliwą i wszechstronną ocenę wniosków. Należy jednak pamiętać, że wraz ze wzrostem liczby kryteriów maleje waga pojedynczego kryterium. Przy dużej ich liczbie żaden nie ma istotnego wpływu na ocenę końcową. Sytuacja taka faktycznie oznacza rezygnację ze stosowania preferencji, co można interpretować jako brak wyraźnie określonej polityki rozwoju obszaru.

Ważną sprawą, obok liczby i rodzaju przyjętych kryteriów, jest określenie maksymalnej oceny lub skali ocen dla poszczególnych kryteriów. Dzięki temu istnieje możliwość rangowania kryteriów, tworzenia kryteriów „głównych”, które mają duży udział w końcowej ocenie wniosku oraz kryteriów „dodatkowych”, których wpływ na ocenę końcową ma mniejsze znaczenie.

W załączniku nr 1 „Przykładowy Regulamin Rady LGD” zawarte są liczne postanowienia określające rozwiązania i procedury dotyczące oceny zgodności operacji z LSR oraz oceny i wyboru operacji do finansowania. Podajemy je jako przykład, z którego każda lokalna grupa działania może czerpać inspirację do opracowania własnych rozwiązań w tym zakresie.

Załącznik 2 zawiera przykład karty do głosowania w sprawie oceny zgodności operacji z LSR, a Załącznik 3 - przykład karty do głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów. Obie karty zostały opracowane pod kątem lokalnej strategii rozwoju opisanej w rozdziałach 7 i 9. Obie karty podajemy jako przykład mający wyjaśnić związki i relacje między założeniami LSR z jednej strony i rozwiązaniami dotyczącymi oceny operacji przez organ decyzyjny z drugiej strony.

11. Określenie budżetu LSR na każdy rok realizacji

Budżet LSR przedstawia stronę finansową przyjętych celów ogólnych, celów szczegółowych oraz planowanych do realizacji przedsięwzięć, operacji i działań.

Budżet powinien być sporządzony w układzie jak pokazano na następnej stronie.

Tabela budżetu LSR

ROK	Kategoria kosztu	Działania osi 4 przeprowadzone przez LGD										Razem w 4											
		413 - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju					421 - Wdrażanie projektów współpracy	431 - Funkcjonowanie lokalnej grupy działania, nabywanie umiejętności i aktywizacja															
		Różnicowanie w kierunku działalności nieregulowanej	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Odnowa i rozwój wsi	Małe projekty	Razem 413		Funkcjonowanie LGD (koszty bieżące)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja	Razem 431													
2009	całkowite																						
	kwalifikowalne do refundacji																						
2010	całkowite																						
	kwalifikowalne do refundacji																						
2011	całkowite																						
	kwalifikowalne do refundacji																						
2012	całkowite																						
	kwalifikowalne do refundacji																						
2013	całkowite																						
	kwalifikowalne do refundacji																						
2014	całkowite																						
	kwalifikowalne do refundacji																						
2015	całkowite																						
	kwalifikowalne do refundacji																						
2009 + 2015	całkowite																						
	kwalifikowalne do refundacji																						

11.1 Kategorie kosztów

Koszty całkowite oznaczają całkowity planowany koszt działania/operacji/przedsięwzięcia. Na koszty całkowite składają się koszty kwalifikowalne i koszty niekwalifikowalne. Koszty niekwalifikowalne nie podlegają refundacji, a ich finansowanie odbywać się będzie ze środków własnych beneficjenta.

Koszty kwalifikowalne to wartość kosztów wymienionych w wykazach kosztów kwalifikowalnych (w odpowiednich rozporządzeniach wykonawczych do ustawy o wspieraniu ROW z EFRROW) w ramach działania/operacji/przedsięwzięcia. W zależności od działania/operacji koszty kwalifikowalne refundowane mogą być w całości bądź w części, jednak do wysokości pewnych limitów. Część kosztów kwalifikowanych, która nie może być refundowana musi być sfinansowana ze środków własnych i stanowi wymagany wkład własny beneficjenta.

Koszty do refundacji to część kosztów kwalifikowalnych, która może być zrefundowana ze środków pochodzących z EFRROW oraz z krajowych środków publicznych, przeznaczonych na współfinansowanie wydatków realizowanych z EFRROW, uwzględniając poziom refundacji oraz limity przyznawania pomocy.

Przykład 1.

W roku 2010 przewiduje się że w ramach LSR zrealizowany zostanie jeden projekt spełniający warunki przyznania pomocy w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej”. Całkowity koszt tego projektu szacowany jest na 40 tys. złotych („całkowite”), z czego kosztów kwalifikowalnych jest 35 tys. zł („kwalifikowalne”). Pozostałe 5 tys. zł to koszty, które nie znalazły się w wykazie kosztów kwalifikowalnych w Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie (...) „Różnicowanie (...)”, a zostaną sfinansowane ze środków własnych beneficjenta.

Koszty do refundacji będą się równały w tym przypadku 17,5 tys. zł (35 tys. zł x 50%). Ponieważ kwota ta nie przekracza limitu 100 tys. zł na jednego beneficjenta w okresie realizacji PROW 2007-2013, jest to kwota, którą można wpisać do wiersza „do refundacji”. Pozostała część kosztów kwalifikowalnych – 17,5 tys. zł stanowić będzie wymagany wkład własny beneficjenta.

Całkowite = 40 tys. zł
Kwalifikowalne = 35 tys. zł
Do refundacji = 17,5 tys. zł

■ Przykład 2.

W roku 2011 przewiduje się że w ramach LSR zrealizowane zostaną 3 „małe projekty”, przy czym całkowity planowany koszt operacji w każdym z 3 projektów wyniesie 60 tys. zł (co daje 180 tys. zł całkowitych kosztów). Jeśli założymy, że w każdym z tych 3 projektów 100% kosztów jest kwalifikowalnych, to kwota 180 tys. zł jest także wartością kosztów kwalifikowalnych.

Koszty do refundacji będą się równały w tym przypadku 75 tys. zł (3 x 25 tys. zł). Wprowadzie poziom dofinansowania małych projektów to 70% kosztów kwalifikowalnych, co daje 126 tys. zł (3 x 60 tys. zł x 70%), a w każdym z tych projektów 42 tys. zł (60 tys. zł x 70%), to jednak istnieje limit jednorazowego przyznawania pomocy na mały projekt dla jednego beneficjenta 25 tys. zł. Zatem każdy z beneficjentów otrzymałby nie więcej niż 25 tys. zł, a w wierszu „do refundacji” w 2011 roku w kolumnie „małe projekty” można wpisać 75 tys. zł.

Całkowite = 180 tys. zł
Kwalifikowalne = 180 tys. zł
Do refundacji = 75 tys. zł

11.2 Dostępne środki w ramach poszczególnych działań

Na realizację LSR można się ubiegać o przyznanie środków w ramach trzech działań osi 4:

- 4.13 – Wdrażanie LSR
- 4.21 – Wdrażanie projektów współpracy
- 4.31 – Funkcjonowanie LGD

Suma kosztów do refundacji w ramach każdego z ww. działań osi 4 nie może być wyższa niż iloczyn liczby mieszkańców zameldowanych na pobyt stały na obszarze objętym LSR i odpowiedniej kwoty, która w zależności od działania wynosi:

- 132 zł – na Wdrażanie LSR
- 4 zł – na Wdrażanie projektów współpracy
- 33 zł – na Funkcjonowanie LGD

Przykład 3.

LGD, które swoją LSR obejmuje obszar o liczbie mieszkańców 40 tys. może ubiegać się o środki w ramach działań osi 4 w wysokości:

*5 280 000 zł (40 000 x 132 zł)
na pomoc dla beneficjentów w realizacji operacji zgodnych z działaniami osi 3 i małych projektów (działanie 4.13)*

*160 000 zł (40 000 x 4 zł)
na wdrażanie projektów współpracy (działanie 4.21)*

*1 320 000 zł (40 000 x 33 zł)
na funkcjonowanie LGD (działanie 4.31)*

Są to maksymalne wartości, jakie mogą być wpisane w wierszu stanowiącym sumę wierszy „do refundacji”, w poszczególnych kolumnach dotyczących działań 4.13, 4.21 i 4.31. Zatem LGD może się ubiegać o środki w łącznej wysokości: **6 760 000 zł.**

Pomiędzy tymi trzema działaniami osi 4 nie ma możliwości przesuwania środków. Natomiast w obrębie poszczególnych działań środki można rozdysonować dowolnie z uwzględnieniem dwóch ograniczeń:

1. Minimalne alokacje na każde z działań z osi 3, przewidziane w PROW do realizacji w ramach osi 4 oraz małe projekty, muszą wynosić co najmniej 10 % środków przewidzianych na „Wdrażanie LSR”.

Oznacza to, że LGD ma obowiązek alokowania pewnej minimalnej kwoty na każdy z czterech rodzajów operacji, tj.:

- 1)** odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej” – „Różnicowanie”,
- 2)** odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw” – „Mikroprzedsiębiorstwa”,
- 3)** odpowiadających warunkom przyznania pomocy w ramach działania „Odnowa i rozwój wsi” – „Odnowa”,
- 4)** innych, tzw. „Małych projektów”.

Przykład 4.

LGD, z poprzedniego przykładu, może wnioskować w ramach działania 4.13 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju” o kwotę 5 280 000 zł, ale nie musi – jest to maksymalna kwota dla LGD wykazującej 40 tys. mieszkańców na obszarze objętym LSR.

Jeśli LGD wnioskować będzie o maksymalną kwotę jaka jej przysługuje to:

- minimum 528 000 zł (10% x 5 280 000 zł)
musi zarezerwować na realizację operacji „Różnicowanie”,
- minimum 528 000 zł (10% x 5 280 000 zł)
musi zarezerwować na realizację operacji „Mikroprzedsiębiorstwa”,
- minimum 528 000 zł (10% x 5 280 000 zł)
musi zarezerwować na realizację operacji „Odnowa”,
- minimum 528 000 zł (10% x 5 280 000 zł)
musi zarezerwować na realizację operacji „Małe projekty”,
- pozostałą kwotę można rozdysonować dowolnie.

Jeśli LGD postanowi pozostałą kwotę rozdzielić po połowie na „małe projekty” oraz „odnowę” to podział kwoty z działania 4.13 będzie wyglądał następująco:

528 000 zł – „Różnicowanie”

528 000 zł – „Mikroprzedsiębiorstwa”

2 112 000 zł – „Odnowa”

2 112 000 zł – „Małe projekty”

Są to maksymalne wartości, jakie mogą być wpisane w wierszu stanowiącym sumę wierszy „do refundacji” w poszczególnych kolumnach dotyczących 4 rodzajów projektów.

2. Koszty bieżące LGD stanowić mogą maksymalnie 15% sumy wszystkich środków w ramach wszystkich działań osi 4 przewidzianych „do refundacji” w ramach danej LSR.

■ Przykład 5

LGD, z poprzedniego przykładu, w ramach działań osi 4 objętych LSR, może wnioskować o kwotę 6 760 000 zł. Oznacza to, że LGD może uzyskać refundację kosztów bieżących (administracyjnych) w wysokości **1 014 000 zł**. Jest to maksymalna kwota jaką rozpatrywane LGD może wpisać w wierszu stanowiącym sumę wierszy „do refundacji” w kolumnie reprezentującej koszty bieżące, przy założeniu, że LGD wnioskuje o refundację w maksymalnych wysokościach jakie jej przysługują. Jeśli natomiast LGD będzie wnioskować o mniejszą kwotę w ramach działania 4.13 „Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju”, lub nie będzie wnioskować o refundację w ramach działania 4.21 „Wdrażanie projektów współpracy”, to wtedy kwota ta będzie proporcjonalnie niższa.

Jeśli LGD z poprzedniego przykładu pominie w LSR projekty współpracy, to wtedy wielkość kosztów bieżących liczymy od kwoty 6 600 000 zł (5 280 000 zł + 0 zł + 1 320 000 zł) i jest równa **990 000 zł** (15% x 6 600 000 zł).

Jeśli LGD w ramach działania 4.13 zakłada mniejsze wykorzystanie środków z PROW 2007-2013 np. 4 800 000 zł i dodatkowo nie uwzględni żadnego projektu współpracy w LSR to wtedy wielkość kosztów bieżących liczymy od kwoty 6 120 000 zł (4 800 000 zł + 0 zł + 1 320 000 zł) i jest równa **918 000 zł**.

11.3 Przykładowy proces konstrukcji budżetu dla LSR przy liczbie ludności 40 tys.

Przygotowując budżet warto sporządzić kilka jego wariantów, aby oszacować i porównać liczbę operacji, które można będzie zrealizować przy różnych sposobach alokacji środków budżetowych. Przeprowadzenie tej analizy pozwoli urealnić plany i zamierzenia sporządzone na warsztatach strategicznych i dostosować zakres i liczbę planowanych celów, przedsięwzięć i operacji do wielkości środków, którymi będzie dysponować lokalna grupa działania.

Poniżej przedstawiono przykład takiej analizy, wykonany dla hipotetycznej lokalnej grupy działania obejmującej swym działaniem obszar zamieszkały przez 40 tys. mieszkańców, w którego skład wchodzi 5 gmin mających łącznie 130 sołectw. Przy liczbie mieszkańców 40 tys. LGD może ubiegać się o środki na realizację swojej strategii w wysokości:

5 280 000 zł *(40 000 x 132 zł)*
na pomoc dla beneficjentów w realizacji operacji zgodnych z działaniami osi 3 i małych projektów

160 000 zł *(40 000 x 4 zł)*
na wdrażanie projektów współpracy

1 320 000 zł *(40 000 x 33 zł)*
na funkcjonowanie LGD

Są to maksymalne kwoty refundacji

Zatem LGD może się ubiegać o środki w łącznej wysokości: **6 760 000 zł**.

Jest to kwota obejmująca cały okres realizacji LSR, to znaczy lata 2009-2015 i wszystkie przewidziane w strategii przedsięwzięcia, operacje i działania, w tym koszty bieżące funkcjonowania LGD.

Kwotę 5 280 000 zł LGD może rozdzielić między operacje odpowiadające działaniom osi 3 (Różnicowanie, Odnowa i rozwój wsi, Mikroprzedsiębiorczość) i tzw. małe projekty w sposób dowolny, możliwie najlepiej

odpowiadający przyjętym celom i potrzebom wynikającym z planowanych przedsięwzięć. Przy tym podziale trzeba jednak spełnić wymóg, że na każde z wymienionych działań nie można przeznaczyć środków mniejszych niż 10% tej kwoty (tj. minimum 528 000 zł).

Poniżej przedstawiono kilka możliwych wariantów podziału kwoty przeznaczonej na wdrażanie lokalnej strategii rozwoju. W każdym wariantcie oszacowano liczbę operacji przyjmując następujące założenia:

- średnia kwota pomocy (do refundacji) na operacje typu różnicowanie wyniesie 50 tys. zł,
- średnia kwota pomocy (do refundacji) na operacje typu odnowa wsi wyniesie 200 tys. zł,
- średnia kwota pomocy (do refundacji) na operacje typu mikroprzedsiębiorczość wyniesie 90 tys. zł,
- średnia kwota pomocy (do refundacji) na małe projekty wyniesie 15 tys. zł.
- średnia kwota pomocy na jedną operację typu „nabywanie umiejętności i aktywizacja” wyniesie 10 tys. zł.

	Różnicowanie		Odnowa i rozwój wsi		Mikroprzedsiębiorczość		Małe projekty	
	Kwota pomocy	Liczba operacji	Kwota pomocy	Liczba operacji	Kwota pomocy	Liczba operacji	Kwota pomocy	Liczba operacji
Wariant 1	890 000	18	1 500 000	7,5	890 000	10	2 000 000	133
Wariant 2	528 000	11	3 696 000	18,5	528 000	6	528 000	35
Wariant 3	2 000 000	40	528 000	2,5	2 224 000	25	528 000	35
Wariant 4	1 320 000	26	1 320 000	7	1 320 000	15	1 320 000	88
Wariant 5	700 000	14	2 796 000	14	1 256 000	14	528 000	35

■ **Wariant 1**, w którym jest alokowana duża kwota na małe projekty, jest nastawiony na aktywizowanie mieszkańców. Ten wariant daje szansę, że w okresie programowania w każdym sołectwie, średnio biorąc, będzie zrealizowany jeden mały projekt. Niestety liczba operacji w pozostałych działaniach jest niewielka. W całym okresie programowania (praktycznie dotyczy to 6 lat od 2009 do 2014 roku włącznie) będzie zrealizowanych 18 operacji typu różnicowanie (średniorocznie 3 operacje), 7-8 operacji typu odnowa wsi (średniorocznie 1, czasami 2 operacje) i 10 operacji typu mikroprzedsiębiorczość (średniorocznie niecałe 2 operacje).

■ W **wariancie 2** większość środków została alokowana na odnowę wsi, co pozwoliłoby na finansowanie około 18 operacji tego typu w całym okresie finansowania (średniorocznie 3 operacje). W tym wariancie ogół mieszkańców miałby niewielką szansę skorzystania ze środków osi 4, ponieważ średniorocznie dofinansowanie mogłoby uzyskać zaledwie około 6 operacji typu mały projekt, 1 operacja typu mikroprzedsiębiorczość i 2 operacje typu różnicowanie.

■ **Wariant 3** jest zorientowany na wsparcie przedsiębiorczości kosztem odnowy wsi i małych projektów. Pozwala on dofinansować zdecydowanie większą liczbę operacji typu różnicowanie i mikroprzedsiębiorczość, niż poprzednio omawiane warianty, jednak odnosząc te liczby do całej populacji rolników czy całej populacji przedsiębiorców widać, że tylko niewielki ich odsetek będzie mógł skorzystać ze wsparcia w ramach podejścia Leader, pozostali będą musieli szukać środków na swoje projekty w innych programach. W wariancie tym praktycznie nie ma możliwości finansowania operacji typu odnowa wsi.

■ **Wariant 4** jest zrównoważony w ten sposób, że kwota alokowana na każdy z czterech typów operacji jest taka sama. Powoduje on zwiększenie liczby tych operacji, gdzie średnia kwota pomocy jest niewielka (małe projekty i do pewnego stopnia różnicowanie),

■ **Wariant 5** jest zrównoważony w ten sposób, że liczba operacji dofinansowanych w ramach każdego z czterech typów operacji jest taka sama. Z rachunku wynika, że powinno być to 15 operacji, ale nie można tego zastosować, gdyż w przypadku małych projektów przy średniej wartości pomocy 15 000 zł dofinansowanie 15 operacji oznacza alokację 225 000 zł, co nie spełnia warunku minimalnej alokacji. Trzeba zatem na małe projekty alokować 528 000 zł, i dopiero pozostałą kwotę rozdzielić zgodnie z przyjętą zasadą. Ostatecznie w tym wariancie będzie dofinansowanych po 14 operacji typu różnicowanie, odnowa wsi i mikroprzedsiębiorczość (średniorocznie nieco ponad 2 operacje każdego typu), oraz 35 małych projektów (średniorocznie 6).

Po sporządzeniu wszystkich planów i założeń dotyczących celów, przedsięwzięć i planowanych operacji, należy w prostej tabeli zbilansować wszystkie zaplanowane przedsięwzięcia i zbadać, czy środki, którymi będzie dysponować LGD na wdrażanie lokalnej strategii rozwoju, pozwolą sfinansować przyjętą strategię oraz czy zostały zachowane wymagania programowe dotyczące konstrukcji budżetu.

Na następnej stronie zaprezentowano przykładowo wypełnioną tabelę pomocniczą do bilansowania liczby i ogólnej wartości operacji ze środkami LGD na wdrażanie LSR.

Przykład Tabeli pomocniczej do bilansowania liczby i ogólnej wartości operacji ze środkami LGD na wdrażanie LSR.

Cele ogólne	Przedsięwzięcia	Zakładana liczba operacji realizowanych w ramach przedsięwzięcia	Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej (413)	Odnowa i rozwój wsi (413)	Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw (413)	Male projekty (413)	Razem wdrażanie LSR (413)	Nabywanie umiejętności i aktywizacja (431)	Razem wdrażanie LSR i operacje w ramach nabywania umiejętności i aktywizacji (413 i 431)	Projekty* współpracy (421)	Koszty bieżące (431)
Rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie walorów Doliny Rzeki Białej	I Rozwój zrównoważonej turystyki w dolinie rzeki Białej	Minimalna liczba	7	0	7	18	32	6	38		
		wartość	350 000	0	630 000	270 000	1 250 000	60 000	1 310 000		
	II "Nowe centrum rekreacji nad Jeziorem Złotym"	Minimalna liczba	5	4	5	12	26	10	36		1
		wartość	350 000	800 000	430 000	180 000	1 680 000	100 000	1 780 000		
Różnicowanie gospodarki obszaru i zwiększenie wartości dodanej produkcji rolniczej	Czysta energia nad Białą rzeką	Minimalna liczba	5	1	6	10	22	7	29		
		wartość	350 000	200 000	540 000	150 000	1 140 000	70 000	1 210 000		
	Gryka – produkt markowy Doliny Rzeki Białej	Minimalna liczba	4	1	7	12	24	6	30		
		wartość	200 000	200 000	630 000	180 000	1 210 000	60 000	1 270 000		
Minimalna Liczba operacji w ramach LSR			21	6	25	52	104	29	133	1	
Wartość operacji w ramach LSR ogółem			1 050 000	1 200 000	2 250 000	780 000	5 280 000	290 000	5 570 000	160 000	1 014 000

*Projekt współpracy „Współpraca LGD na rzecz rozwoju ekoturystyki na obszarach wiejskich” dotyczyć będzie 3 Przedsięwzięć odnoszących się zarówno do pierwszego jak i drugiego celu ogólnego

11.4 Harmonogram realizacji przedsięwzięć

Właściwe zaplanowanie budżetu LSR wymaga przygotowania harmonogramu realizacji poszczególnych przedsięwzięć, w ramach których będą realizowane konkretne operacje wraz ze wskazaniem okresu realizacji tych przedsięwzięć.

Obok przedstawiono przykładowy harmonogram w podziale na półroczne okresy.

Propozycja
harmonogramu LSR

	Okresy realizacji LSR (z dokładnością do pół roku)														
	2009 I	2009 II	2010 I	2010 II	2011 I	2011 II	2012 I	2012 II	2013 I	2013 II	2014 I	2014 II	2015 I	2015 II	
Przedsięwzięcia i typy operacji zgodnie z LSR															
I Rozwój zrównoważonej turystyki w dolinie rzeki Białej															
II Nowe centrum rekreacji nad Jeziorem Złotym^m															
III Czysta energia nad Białą rzeką															
IV Gryka – produkt markowy Doliny Rzeki Białej															
Projekt Współpracy															
Bieżące funkcjonowanie LGD															

12. Opis procesu przygotowania LSR

Opracowanie LSR powinno być procesem społecznym, bowiem nie można opracować dobrej strategii bez zaangażowania wszystkich podmiotów, które mają istotny wpływ na rozwój obszaru objętego planowaniem. Niestety nie wszyscy decydenci podzielają takie przekonanie, a z drugiej strony społeczność lokalna na ogół wyraża niewielkie zainteresowanie udziałem w procesie planowania, chociaż efekty planowania dotyczą wielu, a właściwie wszystkich.

Utworzenie kolegialnego organu (Grupy inicjatywnej) zarządzającej procesem tworzenia strategii, daje szansę na włączenie różnych grup i środowisk w tok podejmowanych prac i działań, określających wspólne wartości, problemy oraz potrzeby i aspiracje mieszkańców, a także na ich współudział w przygotowaniu lokalnej strategii rozwoju. W ten sposób wszyscy aktywni i kreatywni mieszkańcy mogą współdecydować o tym, co ma się wydarzyć.

Uspotecznienie procesu planowania strategicznego należy rozpocząć od identyfikacji podmiotów i osób, które należy zaprosić do udziału w pracy nad strategią. Propozycja powinna być skierowana do wszystkich podmiotów i środowisk, które mają znaczący wpływ na obecną i przyszłą sytuację danego obszaru. Grupa inicjatywna, odpowiedzialna za wybór i zaproszenie odpowiednich osób, powinna mieć bardzo dobrą znajomość lokalnej społeczności lub wspomóc się osobami mającymi takie rozeznanie. Identyfikując potencjalnych uczestników procesu pracy nad strategią należy uwzględnić zarówno instytucje formalne jak i grupy nieformalne, a także pojedyncze osoby pełniące w swoich środowiskach rolę liderów oraz lokalne autorytety. Rezultat analizy może mieć formę dokumentu opisującego liderów i instytucje działające w danym układzie lokalnym. Może on być bardzo użyteczny dla wzajemnego poznania się i rozszerzenia partnerstwa o wartościowe osoby i instytucje.

We wczesnej fazie pracy nad strategią, gdy jeszcze nie wiadomo jakie kierunki rozwoju zostaną w niej przyjęte, może być trudne prawidłowe określenie wszystkich podmiotów które należałoby zaprosić do współpracy przy opracowaniu LSR. W miarę postępu pracy nad strategią, angażowania się w ten proces coraz większej liczby podmiotów i tworzenia zarysów wizji rozwoju obszaru zmieniać się może pogląd na to, jakie osoby i podmioty należałoby dodatkowo zaprosić do współpracy przy opracowaniu strategii. Z tego powodu należy traktować opisaną wyżej analizę jako zadanie otwarte, powtarzane cyklicznie w trakcie opracowywania strategii. Kolejne wersje tej analizy może wykonywać cała grupa robocza pracująca nad opracowaniem strategii.

Nawet w najbardziej sprzyjających warunkach możliwość bezpośredniego uczestniczenia w pracy nad strategią jest szansą dla nielicznych. Dlatego inicjatorzy opracowania strategii powinni rozważyć i zastosować inne formy działania, umożliwiające jak najliczniejszy udział mieszkańców w procesie tworzenia strategii. W tym celu mogą być stosowane następujące metody:

- sondaże społeczne,
- wywiady,
- spotkania i seminaria,
- grupy tematyczne,
- punkty informacyjno-konsultacyjne.

Sondaż społeczny

Sondaż jest często stosowaną metodą na poziomie lokalnym, ponieważ pozwala poznać rzeczywistą opinię mieszkańców na temat warunków życia i innych zjawisk, co jest trudne do uzyskania na przykład poprzez spotkania.

Sondaż należy przeprowadzać w taki sposób, aby objąć nim jak największą liczbę mieszkańców. Najlepiej przeprowadzić go poprzez ankietów, ponieważ w sondażach, w których respondenci muszą sami odsyłać wypełnione ankiety, uzyskuje się bardzo niską zwrotność ankiet. Sondaż można z powodzeniem przeprowadzić siłami własnymi, wykorzystując do tego celu odpowiednio przeszkolone osoby - radnych, urzędników urzędów gminnych, sołtysów, ale także młodzież lub lokalne autorytety.

Formularz ankiety można przygotować samodzielnie lub z pomocą eksperta zewnętrznego. Nie powinien on być nadmiernie rozbudowany. Pytania mogą dotyczyć oceny sytuacji (odpowiedzi posłużą do opracowania

analizy SWOT) lub oczekiwań i zamierzeń związanych z LGD i podejściem Leader (odpowiedzi stanowiąc będą informacje, jakiego typu operacje trafią do LGD po rozpoczęciu realizacji LSR).

Wywiad

Wywiad jest szczególnym rodzajem sondażu, polegającym na zadaniu pytań i wysłuchaniu odpowiedzi. Jest to metoda, którą warto zastosować na początku procesu tworzenia strategii. Najpierw należy utworzyć grupę wolontariuszy, która przeprowadzi wywiady. Wspólnie z tą grupą należy przygotować listę kilku pytań, a także metodologię przeprowadzenia wywiadu – jak zadawać pytania, jak słuchać odpowiedzi (w trakcie wywiadu nie powinno się notować odpowiedzi rozmówcy) i jak reagować na nie. W wyznaczonym dniu każdy wolontariusz powinien przeprowadzić wywiady z kilkoma osobami – znajomymi lub sąsiadami. Wkrótce potem należy zorganizować spotkanie, na którym wolontariusze podzielą się informacjami i wrażeniami zebranymi podczas wywiadów.

Spotkania informacyjne

Spotkania są dobrą formą upowszechniania informacji o LGD i podejściu Leader, a przy okazji identyfikowania osób, które mogłyby zaangażować się w pracę nad strategią i działalność LGD. Spotkania należy prowadzić w sposób umożliwiający przekaz dwukierunkowy – od prowadzących do publiczności, ale także w drugą stronę. W ten sposób można uzyskać wiele informacji użytecznych przy formułowaniu LSR, np. ujawniać najważniejsze problemy społeczne, poznawać oczekiwania mieszkańców, identyfikować zasoby.

Grupy robocze (tematyczne)

Grupy robocze powoływane do opracowania określonego tematu lub rozwiązania to typowa forma pracy podczas tworzenia strategii. Tworząc grupy należy pamiętać, aby były one otwarte na nowe osoby. Grupy robocze są bardzo przydatne do identyfikacji i analizy zasobów lokalnych, analizy SWOT oraz definiowania celów strategii i określania projektów wspieranych w ramach strategii. Wyniki pracy zależą zarówno od doboru uczestników spotkania, jak i osoby (lub osób) prowadzącej spotkanie, dlatego warto do tego celu angażować doświadczonych moderatorów.

Punkty informacyjno-konsultacyjne

Ta forma polega na zorganizowaniu miejsc otwartych dla osób zainteresowanych, gdzie każdy mieszkaniec może otrzymać interesujące go informacje, materiały, może porozmawiać o interesujących go sprawach, zgłosić wniosek lub pomysł. Punkty warto lokować w miejscach, gdzie przychodzi dużo ludzi, na przykład na festynach, targach, wystawach, wiecach itp.

13. Rola LGD w realizacji i aktualizacji LSR

LGD jest w pewnym sensie „właścicielem” lokalnej strategii rozwoju i otrzymuje środki na jej realizację, dlatego właśnie ta instytucja pełni główną rolę w jej wdrażaniu. Polega ona na zarządzaniu procesem realizacji strategii i koordynowaniu działań prowadzących do tego celu. LGD odpowiada za powierzone jej środki publiczne i dlatego musi efektywnie je spożytkować i poprawnie rozliczyć.

Z uwagi na to, że celem podejścia Leader jest aktywizowanie i zachęcanie lokalnej społeczności do większego zaangażowania na rzecz rozwoju lokalnego, wdrażanie LSR powinno odbywać się z jak najszerszym udziałem partnerów LGD i wszystkich mieszkańców obszaru.

Temu celowi powinna służyć zasada pełnej jawności działania LGD, w szczególności przejawiająca się prowadzeniem intensywnych działań informacyjno-promocyjnych, które zapewnią szerokie upowszechnienie informacji na temat LGD i realizowanych przez nią działań. Wszystkie lokalne grupy działania są zobowiązane do prowadzenia tego rodzaju działań i powinny przygotować w tym zakresie specjalny plan, który należy przedstawić w LSR (patrz rozdział 9 „Opis przedsięwzięć planowanych do realizacji w ramach LSR”).

Działania informacyjno-promocyjne prowadzone przez LGD powinny w pierwszym rzędzie wykorzystywać istniejące na danym obszarze systemy społecznej komunikacji, w szczególności:

- tablice informacyjne w urzędach gmin, parafiach,
- prasę lokalną i regionalną,
- regionalne rozgłośnie radiowe i telewizyjne.

W miarę potrzeby, jako działania uzupełniające można stosować:

- spotkania z mieszkańcami,
- plakaty,
- biuletyny i ulotki wykładane w miejscach publicznych lub doręczane do skrzynek pocztowych.

Standardowym i bardzo efektywnym instrumentem społecznej komunikacji jest dziś Internet. Każda lokalna grupa działania powinna mieć swoją stronę internetową, z podstronami zawierającymi aktualności, dokumenty, raporty oraz podstroną, na której będzie funkcjonować forum dyskusyjne.

Upowszechnianie informacji o działaniach LGD i promowanie jej do-robku powinno zachęcić szerokie kręgi mieszkańców obszaru do zainteresowania podejściem Leader i w konsekwencji do bezpośredniego kontaktu z biurem LGD. W godzinach pracy biuro powinno być cały czas dostępne dla mieszkańców, a pracownik wyznaczony do kontaktu i obsługi klientów powinien wszystkim zainteresowanym udzielać odpowiedzi i wyjaśnień, a także udostępniać do wglądu materiały dokumentujące działalność LGD, w tym protokoły z posiedzeń zarządu i posiedzeń organu decyzyjnego. Pracownik ten powinien także przyjmować wnioski i postulaty składane przez mieszkańców dotyczące wdrażania LSR.

Wszystkie wnioski dotyczące wdrażania LSR, a także ukazujące się na ten temat artykuły i audycje powinny być dokładnie analizowane przez LGD i w razie uznania ich słuszności należy podejmować odpowiednie decyzje w zakresie zmiany sposobu wdrażania LSR.

Ważną funkcją LGD związaną z wdrażaniem LSR powinno być **aktywizowanie i motywowanie** mieszkańców obszaru do udziału w procesie wdrażania LSR, w szczególności poprzez pomoc w przygotowaniu wniosków o przyznanie pomocy ze środków LSR. Z myślą o licznej grupie osób i organizacji mających duże braki kompetencyjne w zakresie opracowania projektu i przygotowania wniosku o pomoc, LGD powinno organizować szkolenia i warsztaty umożliwiające nabycie potrzebnych kwalifikacji. Osoby i organizacje potrzebujące dalej idącej pomocy w tym zakresie powinny mieć możliwość skorzystania z bezpłatnych porad oferowanych przez LGD, związanych z projektowaniem operacji lub przygotowaniem wniosku o pomoc.

Efektywne wdrażanie lokalnej strategii rozwoju wymaga od LGD dokładnego monitorowania i oceny prowadzonych działań. Sprawy te są omawiane w następnym rozdziale. Monitorowanie powinno odbywać się w sposób ciągły i na bieżąco, natomiast ocena prowadzonych działań może być przeprowadzana w pewnych odstępach czasowych, na przykład co dwa lata. Wyniki tej oceny powinny być dokładnie analizowane i w razie potrzeby LGD powinna modyfikować sposób swego działania, a nawet wprowadzać zmiany w lokalnej strategii działania. Naczelną zasadą przy dokonywaniu tego rodzaju zmian powinno być uspołecznienie, polegające na odwołaniu się do opinii mieszkańców i partnerów lokalnych i wykorzystaniu zgłaszanych przez nich uwag i wniosków. W procesie aktualizacji LSR należy stosować formy pracy podobne do tych, które były stosowane przy jej tworzeniu.

LGD odpowiedzialna jest również za zarządzanie procesem wdrażania strategii. Przeprowadza nabór wniosków o przyznanie pomocy, pozyskuje informacje o postępach w wydatkowaniu środków LSR, zawartych umowach o przyznaniu pomocy.

Niezwykle istotną funkcją LGD, a właściwie organu decyzyjnego jest ocena operacji pod względem ich zgodności ze strategią oraz wybór operacji do finansowania zgodnie z lokalnymi kryteriami wyboru.

14. Zasady monitoringu LSR

Monitoring jest to proces stałego kontrolowania, czy realizacja strategii przebiega zgodnie z założeniami, czy są osiągnięte cele i rezultaty określone w strategii oraz jak przebiega wydatkowanie środków przeznaczonych na poszczególne zamierzenia (operacje, działania własne LGD). Monitorowanie stanowi więc ważną część codziennego zarządzania organizacją i projektem. Służy dostarczaniu informacji, na podstawie których zarządzający mogą systematycznie dowiadywać się o występowaniu problemów i rozbieżności w realizacji planów i osiągnięciu celów.

Monitorowaniu powinny podlegać różne aspekty działalności LGD, jednak jedną z najważniejszych są kwestie finansowe. Nie wystarczy w tym przypadku zwykła kontrola zapisów księgowych, ponieważ środki na bieżącą działalność LGD w ogromnej większości będą pochodną płatności zrealizowanych na rzecz beneficjentów, którzy składali wnioski o pomoc w danej lokalnej grupie działania. Ze względu na ten mechanizm, sytuacja finansowa LGD jest uzależniona od poprawnej realizacji operacji, które organ decyzyjny wybrał do dofinansowania. LGD, dbając o swoją stabilną sytuację finansową powinno zatem uważnie monitorować realizację wszystkich tego rodzaju operacji i podejmować działania interwencyjne, jeśli monitoring wskazuje na możliwość niepowodzenia realizacji danej operacji.

Zgodnie z wydanym przez Komisję Europejską „Podręcznikiem zarządzania cyklem projektu¹”, prawidłowy system monitorowania powinien zawierać następujące elementy:

1. Analiza celów projektu – podstawą monitorowania jest poprawne i przejrzyste planowanie. Zaleca się tu podejście oparte o tzw. matrycę logiczną, która w należyty sposób porządkuje myślenie o związkach pomiędzy zakładanymi celami oraz działaniami i oczekiwanymi rezultatami wyrażonymi w formie mierzalnych wskaźników. W zaproponowanym układzie planowania opartym o cele ogólne, szczegółowe, programy oraz odpowied-

¹ Podręcznik zarządzania cyklem projektu, Komisja Europejska – Biuro Współpracy EUROPAID, wyd. Ministerstwo Gospodarki i Pracy, maj 2004.

nie wskaźniki możliwe jest pełne zastosowanie matrycy logicznej projektu. Podejście takie znacznie ułatwi monitorowanie.

2. Przegląd procedur wdrażania. Służy on przede wszystkim jasnemu ustaleniu – „co jest robione przez kogo”, dzięki dokonaniu takiego przeglądu uzyskuje się wyjaśnienie dotyczące roli, funkcji i odpowiedzialności poszczególnych wykonawców. W przypadku lokalnych grup działania należy zarekomendować dokonywanie corocznego przeglądu procedur wewnętrznych wdrażania poszczególnych działań LSR.

3. Przegląd wskaźników. Ustalanie wskaźników powinno odbywać się na etapie planowania projektów i przedsięwzięć (zgodnie z przyjętymi wyżej założeniami np. w postaci planowania „matrycy logicznej projektu”). Na etapie planowania, wskaźniki opisują cele projektu w obiektywnie mierzalnych kategoriach i służą do sprawdzania wykonalności (realności) tych celów. Na etapie realizacji, wskaźniki służą do weryfikacji rzeczywistych rezultatów. Warto podkreślić, aby ustalając wskaźniki zadbać o możliwość obiektywnego ich sprawdzenia (mierzalności, „weryfikowalności”).

4. Zaprojektowanie sposobów raportowania. W procesie monitorowania przyjmuje się dwie metody raportowania:

Raporty pisemne na temat postępów realizacji działań (projektu) w postaci okresowych streszczeń przygotowywanych przez poszczególnych wykonawców zawierających opis wykonywanych zadań poparty wskaźnikami (dowodami). Tu właśnie niezbędne są zapisy w umowach z wykonawcami projektów z osi 3, z którymi formalny kontakt LGD może zakończyć się na etapie wyboru projektu. Jeżeli projekty z osi 3 nie będą realizowały zaplanowanych celów, zagrożone będzie również osiągnięcie celów całej lokalnej strategii rozwoju.

Spotkania służące przeglądowi postępu prac i osiągniętych rezultatów w stosunku do planów.

5. Przygotowanie planu wdrażania dla systemu monitorowania. Plan ten opisuje kolejne kroki i działania w procesie monitorowania.

W przypadku lokalnej grupy działania system monitorowania może obejmować kontrole na miejscu, analizę dokumentów, raportów i sprawozdań, wywiady i sondaże oraz inne formy zdobywania informacji o sposobie i efektach realizacji LSR.

15. Ewaluacja LSR i LGD

Ewaluacja jest czasem określana jako ocena sukcesu projektu. W jej ramach dokonuje się oceny odpowiedzialności, skuteczności, efektywności i oddziaływania projektu w stosunku do założeń.

Ewaluacja powinna być podejmowana w przypadku każdego projektu i działania, jednak szczególnie jest ona ważna w odniesieniu do działań realizowanych na podstawie planów mający daleki horyzont czasowy. Do takich na pewno będą należeć lokalne strategie rozwoju, mające 7-letni horyzont planowania. W dobie szybkich i trudnych do przewidzenia zmian na poziomie globalnym, Unii Europejskiej, krajowym, regionalnym i lokalnym nawet przy zachowaniu wszelkich reguł sztuki planowania strategicznego istnieje wysokie ryzyko popełnienia omyłki. Ewaluacja jest jedynym działaniem mogącym obniżyć to ryzyko i zapobiec jego negatywnym skutkom.

Zgodnie z zaleceniami Komisji Europejskiej ewaluacja powinna obejmować następujące aspekty projektu:

- **Adekwatność projektu** - jakie problemy miały zostać rozwiązane dzięki realizacji celów projektu?
- **Przygotowanie projektu i jego planu.** Czy projekt jest logicznie zaplanowany i spójny wewnętrznie?
- **Efektywność projektu** - jakie są koszty projektu oraz czas realizacji tj. nakłady, w stosunku do osiągniętych rezultatów?
- **Skuteczność projektu** - czy dzięki realizacji projektu osiągnięto zakładaną zmianę? Jaki jest stosunek rezultatów do zakładanych celów?
- **Oddziaływanie projektu** - skutek jaki wywiera projekt w szerszym środowisku oraz jego wkład w realizację szerszych celów.
- **Trwałość projektu** - prawdopodobieństwo, że osiągnięte zmiany/korzyści będą nadal kontynuowane.

Zasady i sposób dokonywania ewaluacji działalności LGD i realizacji LSR, ze względu na wagę tej sprawy, powinny być uregulowane dokumentem uchwalonym przez organ LGD, na przykład przez Walne Zebranie Członków lub Radę Fundacji. Posiadanie takiej uchwały byłoby gwarancją i świadectwem, że Lokalna Grupa Działania rzeczywiście będzie stosować deklarowane w LSR zasady ewaluacji.

Przyjęte przez LGD zasady ewaluacji powinny obejmować zarówno ocenę *ex ante* jak też ocenę *ex post*. Ocena *ex ante* dotyczy operacji które są dopiero w fazie planowania i podejmowania decyzji o ich realizacji. Formy tej oceny mogą być różnorakie, na przykład może ona polegać na obowiązku sporządzenia analizy w stosunku do każdego planowanego przedsięwzięcia, obejmującej opis spodziewanych efektów tego przedsięwzięcia oraz jego ocenę pod kątem wpływu na osiągnięcie celów zakładanych w LSR. Analiza taka powinna być wymaganym elementem dokumentacji danego przedsięwzięcia rozpatrywanej przez organ podejmujący decyzję o jego realizacji.

Ewaluacja *ex post* jest oceną dotyczącą działań zrealizowanych w minionym okresie. Wobec 7-letniej perspektywy działalności LGD odpowiednim okresem, po którym byłaby dokonywana ewaluacja *ex post*, wydaje się okres dwóch lat, co oznaczałoby dokonanie w latach 2009-2015 trzech ewaluacji (po drugim, czwartym i szóstym roku działania). Możliwe jest także dokonywanie ewaluacji w okresach rocznych, po zakończeniu każdego roku kalendarzowego. Formy ewaluacji mogą być różne, natomiast jej generalna zasada powinna polegać na przeanalizowaniu wszystkich zrealizowanych w minionym roku kalendarzowym działań i operacji pod kątem określenia efektów tych przedsięwzięć, a także wpływu, jaki miała ich realizacja na osiągnięcie celów zakładanych w LSR.

Należy zwrócić uwagę na to, że ewaluacja powinna także objąć ocenę jakości partnerstwa oraz sprawność funkcjonowania LGD. Oceny wykonywane w tym zakresie mogą dotyczyć funkcjonowania biura i jego pracowników, funkcjonowania organów LGD, jakości efektywności stosowanych procedur, przepływu informacji czy sprawności podejmowania decyzji. Ocena tych spraw jest zwykle odbierana bardzo osobiście przez osoby, których dotyczy, dlatego budzi wiele emocji i łatwo staje się źródłem konfliktów. Ryzyko takich konfliktów jest znacznie ograniczone, gdy LGD posiada precyzyjnie określone wewnętrzne procedury, wymagania, obowiązki i zakres odpowiedzialności poszczególnych osób oraz obiektywne kryteria ich oceny. W takim przypadku ewaluacja będzie postrzegana

jako obiektywny proces porównania rzeczywistej sytuacji z założeniami, a jej wyniki nie będą kwestionowane. Jeżeli mimo wszystko istnieje ryzyko wywołania dużych napięć wśród członków LGD lub personelu związanych z ewaluacją, można zlecić ją wyspecjalizowanej firmie zewnętrznej, przez co dodatkowo minimalizuje się jej wymiar personalny na rzecz wymiaru merytorycznego.

W zasadach ewaluacji należy pamiętać o wskazaniu organu odpowiedzialnego za jej przeprowadzenie. Najbardziej do tego odpowiednim wydaje się być komisja rewizyjna. Oczywiście jej członkowie nie muszą wszystkiego wykonywać samodzielnie. Część zadań związanych z ewaluacją komisja może zlecać do wykonania ekspertom zewnętrznym. Wyniki ewaluacji komisja rewizyjna powinna przedstawić w terminie i w formie określonej w zasadach ewaluacji. Może to być na przykład raport zawierający następujące elementy:

- wykaz przedsięwzięć zrealizowanych w minionym roku kalendarzowym, z krótkim opisem merytorycznym i informacją finansową o każdym z nich,
- opis bezpośrednich efektów przedsięwzięć i porównanie ich z efektami, które były zakładane w fazie projektowania,
- analizę dotyczącą wpływu zrealizowanych przedsięwzięć na osiągnięcie celów określonych w LSR,
- wnioski w formie uwag i rekomendacji dotyczących zmian w sposobie funkcjonowania LGD, które zapewnią wyższą efektywność działania LGD i lepsze osiągnięcie celów zakładanych w LSR.

Termin wykonania raportu można zsynchronizować z terminem dorocznego Walnego Zebrania Członków, które udziela absolutorium Zarządowi za miniony rok. Raport stanowiłby wtedy dodatkowy przyczynek do dyskusji o działalności LGD i Zarządu w minionym roku, a wynikające z niego wnioski mogą być od razu przekładane na stosowne uchwały Walnego Zebrania Członków

Treść raportu zgodnie z zasadą jawności działania LGD, powinna być zawsze podawana do wiadomości publicznej.

16. Powiązania LSR z innymi dokumentami planistycznymi związanymi z obszarem objętym LGD

Lokalna grupa działania z pewnością nie jest jedynym podmiotem zaangażowanym w podejmowanie działań rozwojowych na terenie objętym lokalną strategią rozwoju. Wiele innych instytucji i organizacji również opracowuje dla tego obszaru dokumenty o charakterze strategicznym. Mogą to być między innymi dokumenty przygotowane przez:

- gminy wchodzące w skład obszaru - strategie rozwoju, plany zagospodarowania przestrzennego, plany rozwoju lokalnego, wieloletnie plany inwestycyjne,
- samorząd województwa - strategie rozwoju regionu, regionalne strategie tematyczne dotyczące rozwoju wybranych branż, na przykład turystyki, infrastruktury, edukacji,
- powiatowe urzędy pracy – np. programy zwalczania bezrobocia,
- instytucje zajmujące się pomocą społeczną,
- parki narodowe,
- dyrekcje lasów państwowych,
- ośrodki doradztwa rolniczego,
- izby rolnicze,
- oddziały rządowych agencji (np. Agencji Restrukturyzacji i Modernizacji Rolnictwa lub Agencji Nieruchomości Rolnych).

Przygotowując LSR należy mieć na uwadze wymienione wyżej strategie, a także uwzględnić doświadczenia z wdrażania tych programów. LSR powinna uwzględniać istniejące koncepcje i programy, aby zapewnić właściwe podstawy do zaplanowania działalności LGD i aby powstała

strategia zawierała przedsięwzięcia mające charakter zintegrowany i komplementarny w stosunku do działań, które będą na tym obszarze realizowane przez inne podmioty.

Przywołane wyżej dokumenty planistyczne istniejące na poziomie lokalnym należy uwzględnić na etapie diagnozy, ale po wyznaczeniu wizji i celów LSR trzeba powrócić do nich, tym razem pod kątem zbadania ich zgodności z LSR. To postępowanie jest konieczne, aby wykazać synergiczny efekt strategii, czyli jak wpisuje się ona w już istniejące strategie i plany, gdzie je uzupełnia, a gdzie wzmacnia ich efekty. Im więcej mamy do czynienia z uzupełnieniami i wzmocnieniami, tym ocena efektywności LSR, jej przydatności będzie większa. Taka analiza porównania strategii z istniejącymi dokumentami może nas również ostrzec przed ryzykiem powielania takich samych działań przez różne podmioty.

Powiązanie LSR z istniejącymi dokumentami dotyczącymi obszaru może przejawiać się w różnych formach. Na przykład jeśli w LSR przewidzieliśmy wydawnictwa promujące trasy turystyczne czy też planujemy organizację promocyjnych imprez rowerowych, to z pewnością jako komplementarne będzie można uznać plany rozwoju ścieżek turystycznych i tras rowerowych, zarówno w strategiach rozwoju gmin, jak też w planach rozwoju sołectw. Jeśli LSR przewiduje działania związane z rozwijaniem i promowaniem produktów i usług lub inwentaryzacją tradycyjnych wyrobów kulinarnych, powinny one być powiązane z innymi działaniami na rzecz rozwoju przedsiębiorczości czy też tworzenia nowych miejsc pracy, które to działania znajdują się w większości strategii gminnych, powiatowych i wojewódzkich.

Poza opisaną wyżej analizą zgodności LSR z innymi dokumentami strategicznymi dotyczącymi obszaru wdrażania LSR, należy również zbadać powiązania LSR z dokumentami programowymi przygotowanymi na okres 2007-2013, przede wszystkim z regionalnymi programami operacyjnymi, Programem Operacyjnym „Kapitał ludzki”, Programem Operacyjnym „Innowacyjna gospodarka”, Programem Operacyjnym „Infrastruktura i środowisko”. Przeprowadzona w tym zakresie analiza pozwoli zidentyfikować programy i działania komplementarne w stosunku do tych, które są zaplanowane w LSR i które lokalna grupa działania będzie mogła realizować jako beneficjent w ramach programów innych niż oś 4. Leader PROW 2007-13.

17. Planowane działania/przedsięwzięcia/operacje realizowane przez LGD w ramach innych programów

Wcześniej zwracaliśmy uwagę, że lokalna strategia rozwoju winna uwzględniać plany innych jednostek w realizacji projektów na obszarze objętym LSR. Tym bardziej istotne jest, aby sama LGD określiła swoje plany dotyczące przedsięwzięć, które zamierza realizować w ramach programów innych niż oś 4. Leader PROW 2007-2013. Podejmując decyzje w tej sprawie należy pamiętać o tym, że operacje realizowane ze środków innych programów powinny mieć charakter komplementarny w stosunku do tych, które będą realizowane w ramach PROW. Jeżeli LGD planuje realizację takich projektów, jest zobowiązana wskazać mechanizmy zabezpieczające przed nakładaniem się pomocy w ramach PROW i innych programów m.in. sposób finansowania poszczególnych osób zatrudnionych w LGD zapobiegający podwójnemu finansowaniu, mechanizmy uniemożliwiające realizację podobnych operacji z dwóch różnych źródeł.

Jako mechanizmy zabezpieczające przed nakładaniem się pomocy w ramach PROW i innych programów można wskazać na przykład następujące rozwiązania:

- każda osoba zatrudniona przez LGD będzie miała umowę zawierającą szczegółowy wykaz obowiązków i zadań, ze wskazaniem programu, na rzecz którego te zadania i obowiązki będą wykonywane oraz podaną kwotą wynagrodzenia pochodzącą ze środków tego programu,
- w przypadku osób zaangażowanych jednocześnie w realizację dwóch lub więcej programów, w umowie o pracę z tą osobą zostanie wskazany wymiar czasu pracy, jaki ta osoba jest zobowiązana przeznaczyć na wykonanie zadań i obowiązków związanych z realizacją poszczególnych programów. łączny wymiar czasu pracy nie może przy tym przekroczyć wielkości maksymalnych dopuszczonych w Kodeksie Pracy,

- na każdym dokumencie księgowym stanowiącym dowód poniesienia kosztów muszą być w sposób trwały umieszczone informacje o tym, ze środków jakiego programu te koszty zostały pokryte. W przypadku kosztu współfinansowanego z dwóch lub więcej programów musi być podana informacja o tym, jaką część tego kosztu finansują poszczególne programy. Poza tym sposób podziału kosztu między poszczególne programy powinien być merytorycznie uzasadniony,
- LGD utworzy wydzielone konta bankowe (lub subkonta) do obsługi każdego programu,
- każdy program będzie miał wyznaczonego kierownika odpowiedzialnego za realizację i prawidłowe wydatkowanie środków programu,
- Zarząd LGD zapewni dobry przepływ informacji między zespołami realizującymi różne programy, na przykład organizując co najmniej raz w miesiącu narady robocze z udziałem wszystkich kierowników programów,
- każdy wniosek o przyznanie pomocy, przygotowywany przez LGD, będzie zawierał analizę ryzyka w zakresie nakładania się pomocy ze środków tego programu z pomocą, którą LGD uzyskało wcześniej z PROW lub innych programów oraz propozycje mechanizmów, które należy zastosować w celu uniemożliwienia nakładania się pomocy.

18. Przewidywany wpływ realizacji LSR na rozwój regionu i obszarów wiejskich

Opis wpływu LSR na rozwój obszaru objętego strategią można sporządzić odwołując się do celów szczegółowych, przedsięwzięć i wskaźników podanych w części 4 LSR „Określenie celów ogólnych i szczegółowych LSR oraz wskazanie planowanych w ramach LSR przedsięwzięć.”

Wdrażanie osi 4. Leader, ze względu na przyjęte w Polsce zasady, może przyczynić się do rozwoju obszaru objętego strategią i poprawy sytuacji w dziedzinach opisanych w poniższej tabeli. W odniesieniu do każdej dziedziny podano parametry i wskaźniki, za pomocą których można określić przewidywaną zmianę sytuacji spowodowaną realizacją lokalnej strategii rozwoju.

Dziedzina	Przykłady wskaźników
<p>Jakość życia mieszkańców – w tej sferze podejście Leader stwarza możliwości poprawy infrastruktury sportowo-rekreacyjnej, stanu i wyposażenia świetlic wiejskich, dostępu do Internetu, a także wzbogacenia oferty dla mieszkańców w zakresie spędzania czasu wolnego i rozwijania zainteresowań artystycznych, kulturalnych i sportowych.</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Dostęp do Internetu ■ Saldo migracji ■ Formy spędzania czasu wolnego
<p>Waloryzacja dziedzictwa kulturowego i przyrodniczego – w ramach osi 4. Leader będzie możliwe odnawianie i urządzanie miejsc i obiektów stanowiących dziedzictwo</p>	<ul style="list-style-type: none"> ■ Wzrost ruchu turystycznego ■ Likwidacja dzikich wysypisk

kulturowe i przyrodnicze, oznaczenie i promocja tych miejsc i obiektów, a także kształtowanie poczucia odpowiedzialności mieszkańców za dziedzictwo kulturowe i przyrodnicze obszaru

Rozwój aktywności gospodarczej

– w tej sferze podejście Leader daje szansę rozwoju pozarolniczej działalności gospodarczej w gospodarstwach rolnych oraz rozwój mikroprzedsiębiorczości

Wzrost atrakcyjności turystycznej obszaru

- w tym zakresie podejście Leader umożliwia poprawę w zakresie usług turystycznych, rozwój bazy gastronomiczno-noclegowej, wytyczanie tras turystycznych, odnowę miejsc i obiektów, stanowiących atrakcję turystyczną, a także promocję obszaru

Wzrost integracji społecznej i wzrost aktywności mieszkańców

- przejawiający się między innymi tworzeniem sieci współpracy i podejmowaniem wspólnych przedsięwzięć oraz większą aktywnością obywatelską

■ Liczba utworzonych miejsc pracy

■ Dochody gospodarstw ze źródeł pozarolniczych

■ Wzrost liczby mikroprzedsiębiorstw

■ Spadek bezrobocia

■ Wzrost dochodu podatkowego gmin

■ Wzrost ruchu turystycznego

■ Wzrost dochodów z turystyki

■ Liczba miejsc noclegowych dla turystów

■ Liczba punktów gastronomicznych

■ Długość tras turystycznych

■ Poziom absorpcji środków Unii Europejskiej, dostępnych dla regionu

■ Liczba organizacji pozarządowych

■ Odsetek mieszkańców uczestniczących w wyborach

19. Wsparcie eksperckie w przygotowaniu LSR

Wykorzystanie pomocy ekspertów w procesie opracowywania LSR nie jest sprzeczne z ideą uspołecznienia tego procesu. Skorzystanie z wiedzy ekspertów jest przydatne, a czasem wręcz niezbędne w opracowaniu LSR. LGD podejmując współpracę z ekspertami powinna jednak dokładnie określić, co ma być efektem końcowym pracy eksperta oraz jak i kiedy ten efekt ma być osiągnięty.

Należy przy tym wystrzegać się zlecania ekspertom zadań, które LGD mogłaby z powodzeniem wykonać samodzielnie, angażując i wykorzystując potencjał lokalnych środowisk. Zastępowanie aktywności społecznej pracą ekspertów nie jest właściwym podejściem, jednak niekiedy ma ono miejsce z uwagi na to, że w świadomości wielu osób odpowiedzialnych za przygotowanie strategii liczy się przede wszystkim produkt końcowy czyli dokument będący strategią, a nie proces, w którym to opracowanie powstaje. Tymczasem jest całkiem odwrotnie - kluczem efektywnego planowania jest proces, a nie produkt. Inaczej mówiąc, dla przyszłości obszaru i jego rozwoju ważniejsze są zmiany społeczne, które wywołuje proces planowania w odniesieniu do podmiotów w nim uczestniczących (np. wzrost ich wiedzy, poziomu motywacji, zmiana postaw, poprawa wzajemnych relacji, zintensyfikowanie współpracy) niż spisana na papierze lub w komputerze strategia, będąca „produktem” tego procesu. Brak tej świadomości powoduje w konsekwencji podejmowanie działań nastawionych bardziej na szybkie otrzymanie „profesjonalnego” produktu, niż na żmudny proces aktywizowania społeczności lokalnej. Główną wadą takich strategii jest to, że mało kto o nich wie, jeszcze mniejsze grono osób rozumie je i akceptuje, nikt nie może uważać się za współautora tego opracowania.

Jak napisano wyżej, pomoc ekspertów przynosi pożytek, jeśli stanowi uzupełnienie i wsparcie opracowania strategii, realizowanego z udziałem społeczności lokalnej. Eksperti są szczególnie przydatni przy wykonywaniu specjalistycznych analiz dotyczących obszaru, jako osoby moderujące zajęcia warsztatowe, jako konsultanci przy opracowywaniu procedur lub jako doradcy pomagający zredagować tekst strategii. Ten typ pomocy nie odbiera społeczności lokalnej poczucia, że strategia jest jej dziełem. Nie eliminuje, a może nawet intensyfikować wszystkie pozytywne zjawiska społeczne zachodzące między partnerami zaangażowanymi w proces tworzenia strategii.

Dobry obyczaj nakazuje, aby fakt udziału ekspertów w przygotowaniu lokalnej strategii rozwoju został odnotowany choćby małą wzmianką o tym, kto i w jakim zakresie uczestniczył w opracowaniu dokumentu, bowiem eksperci są jego współautorami. Informacje na ten temat można podać we wstępie lub w rozdziale „Opis procesu przygotowania LSR”. Podanie tych informacji w żaden sposób nie pomniejsza zasługi LGD w przygotowaniu LSR.

Załącznik 1.**Przykładowy Regulamin Rady/organu decyzyjnego LGD****ROZDZIAŁ I
Postanowienia ogólne****§ 1**

Regulamin Rady/organu decyzyjnego² LGD określa organizację wewnętrzną i tryb pracy Rady/organu decyzyjnego.

§ 2

Terminy użyte w niniejszym Regulaminie oznaczają:

- 1) LGD – oznacza Lokalną Grupę Działania
- 2) Rada – oznacza organ decyzyjny LGD
- 3) regulamin – oznacza Regulamin Rady
- 4) Walne Zebranie Członków - oznacza walne zebranie członków LGD
- 5) Zarząd – oznacza Zarząd LGD
- 6) Przewodniczący Zarządu – oznacza przewodniczącego Zarządu LGD
- 7) Biuro – oznacza Biuro LGD

**ROZDZIAŁ II
Członkowie Rady****§ 3**

Członkowie Rady są wybierani przez Walne Zebranie Członków LGD

§ 4

1. Członkowie Rady mają obowiązek uczestniczenia w posiedzeniach Rady.
2. W razie niemożności wzięcia udziału w posiedzeniu Rady, członek Rady zawiadamia o tym przed terminem posiedzenia Przewodniczącego Rady, a następnie jest obowiązany w ciągu 7 dni usprawiedliwić w formie pisemnej swoją nieobecność Przewodniczącemu Rady.
3. Za przyczyny usprawiedliwiające niemożność wzięcia przez członka Rady udziału w posiedzeniu Rady uważa się:
 - 1) chorobę albo konieczność opieki nad chorym potwierdzoną zaświadczeniem lekarskim,
 - 2) podróż służbową,
 - 3) inne prawnie lub losowo uzasadnione przeszkody.

§ 5

1. Członkowi Rady w okresie sprawowania funkcji przysługuje dieta za udział w posiedzeniach Rady.
2. Przewodniczącemu Rady przysługuje dieta w podwójnej wysokości.
3. Wysokość diety ustala Walne Zebranie Członków.

² Zamiast Rady (obowiązek stosowania tej nazwy dotyczy jedynie „specjalnych stowarzyszeń”) można używać innej nazwy organu decyzyjnego, np. Rada Programowa, Rada Decyzyjna, Zgromadzenie, Rada Fundacji itp. Regulamin ma charakter przykładowy i został sporządzony dla „specjalnego stowarzyszenia”.

4. W przypadku wcześniejszego opuszczenia posiedzenia przez Członka Rady dieta za to posiedzenie ulega obniżeniu o 50%.
5. Dieta jest obliczana na podstawie listy obecności i wypłacana członkom Rady w terminie do 21 dni po każdym posiedzeniu.

§ 6

Przewodniczący i Zarząd udzielają członkom Rady pomocy w wykonywaniu przez nich funkcji członka Rady.

ROZDZIAŁ III Przewodniczący Rady

§ 7

Przewodniczącego Rady wybiera Walne Zebranie Członków.

§ 8

1. Przewodniczący Rady organizuje pracę Rady i przewodniczy posiedzeniom Rady.
2. Pełniąc swą funkcję Przewodniczący Rady współpracuje z Zarządem i Biurem LGD i korzysta z ich pomocy.

ROZDZIAŁ IV Przygotowanie i zwołanie posiedzeń Rady

§ 9

Posiedzenia Rady są zwoływane odpowiednio do potrzeb wynikających z naboru wniosków prowadzonego przez LGD.

§ 10

Posiedzenia Rady zwołuje Przewodniczący Rady, uzgadniając miejsce, termin i porządek posiedzenia z Zarządem i Biurem LGD.

§ 11

W przypadku dużej ilości spraw do rozpatrzenia, Przewodniczący Rady może zwołać posiedzenie trwające dwa lub więcej dni.

§ 12

1. Członkowie Rady powinni być pisemnie zawiadomieni o miejscu, terminie i porządku posiedzenia Rady najpóźniej 14 dni przed terminem posiedzenia.
2. W okresie 14 dni przed terminem posiedzenia Rady jej członkowie powinni mieć możliwość zapoznania się ze wszystkimi materiałami i dokumentami związanymi z porządkiem posiedzenia, w tym z wnioskami, które będą rozpatrywane podczas posiedzenia. Materiały i dokumenty w formie kopii mogą być przesłane łącznie z zawiadomieniem o posiedzeniu lub udostępnione do wglądu w Biurze LGD.

ROZDZIAŁ V **Posiedzenia Rady**

§ 13

1. Posiedzenia Rady są jawne. Zawiadomienie o terminie, miejscu i porządku posiedzenia Rady podaje się do publicznej wiadomości co najmniej na 7 dni przed posiedzeniem.
2. W posiedzeniach Rady uczestniczy prezes Zarządu lub wskazany przez niego członek Zarządu.
3. Przewodniczący Rady może zaprosić do udziału w posiedzeniu osoby trzecie, w szczególności osoby, których dotyczą sprawy przewidziane w porządku posiedzenia.

§ 14

1. Posiedzenia Rady otwiera, prowadzi i zamyka Przewodniczący Rady.
2. Obsługę posiedzeń Rady zapewnia Biuro LGD.

§ 15

1. Przed otwarciem posiedzenia członkowie Rady potwierdzają swoją obecność podpisem na liście obecności.
2. Wcześniejsze opuszczenie posiedzenia przez Członka Rady wymaga poinformowania o tym przewodniczącego obrad.
3. Prawomocność posiedzenia i podejmowanych przez Radę decyzji (quorum) wymaga obecności co najmniej 50% składu Rady.

§ 16

1. Po otwarciu posiedzenia, Przewodniczący Rady podaje liczbę obecnych członków Rady na podstawie podpisanej przez nich listy obecności i stwierdza prawomocność posiedzenia (quorum).
2. W razie braku quorum Przewodniczący Rady zamyka obrady wyznaczając równocześnie nowy termin posiedzenia.
3. W protokole odnotowuje się przyczyny, z powodu których posiedzenie nie odbyło się.

§ 17

1. Po stwierdzeniu quorum Przewodniczący Rady przeprowadza wybór dwóch lub więcej sekretarzy posiedzenia, stanowiących komisję skrutacyjną, której powierza się obliczanie wyników głosowań, kontrolę quorum oraz wykonywanie innych czynności o podobnym charakterze.
2. Po wyborze sekretarzy posiedzenia Przewodniczący przedstawia porządek posiedzenia i poddaje go pod głosowanie Rady.
3. Członek Rady może zgłosić wniosek o zmianę porządku posiedzenia. Rada poprzez głosowanie przyjmuje lub odrzuca zgłoszone wnioski.
4. Przewodniczący obrad prowadzi posiedzenie zgodnie z porządkiem przyjętym przez Radę.
5. Porządek obrad obejmuje w szczególności:
 - 1) omówienie wniosków o przyznanie pomocy złożonych w ramach naboru prowadzonego przez LGD oraz podjęcie decyzji o wyborze operacji do

finansowania.

- 2) informację Zarządu o przyznaniu pomocy przez samorząd województwa na operacje, które były przedmiotem wcześniejszych posiedzeń Rady.
 - 3) wolne głosy, wnioski i zapytania.
6. Decyzja w sprawie wyboru projektów do finansowania jest podejmowana w formie uchwały Rady.

§ 18

1. Przewodniczący Rady czuwa nad sprawnym przebiegiem i przestrzeganiem porządku posiedzenia, otwiera i zamyka dyskusję oraz udziela głosu w dyskusji.
2. Przedmiotem wystąpień mogą być tylko sprawy objęte porządkiem posiedzenia.
3. W dyskusji głos mogą zabierać członkowie Rady, członkowie Zarządu oraz osoby zaproszone do udziału w posiedzeniu. Przewodniczący Rady może określić maksymalny czas wystąpienia.
4. Przewodniczący obrad w pierwszej kolejności udziela głosu osobie referującej aktualnie rozpatrywaną sprawę, osobie opiniującej operację, przedstawicielowi Zarządu, a następnie pozostałym dyskutantom według kolejności zgłoszeń. Powtórne zabranie głosu w tym samym punkcie porządku obrad możliwe jest po wyczerpaniu listy mówców. Ograniczenie to nie dotyczy osoby referującej sprawę, osoby opiniującej operację oraz przedstawiciela Zarządu.
5. Jeżeli mówca w swoim wystąpieniu odbiega od aktualnie omawianej sprawy lub przekracza maksymalny czas wystąpienia, przewodniczący obrad zwraca mu na to uwagę. Po dwukrotnym zwróceniu uwagi Przewodniczący Rady może odebrać mówcy głos. Mówca, któremu odebrano głos, może zażądać w tej sprawie decyzji Rady. Rada podejmuje decyzję niezwłocznie po wniesieniu takiego żądania.
6. Jeżeli treść lub forma wystąpienia albo też zachowanie mówcy w sposób oczywisty zakłóca porządek obrad lub powagę posiedzenia, Przewodniczący Rady przywołuje mówcę do porządku lub odbiera mu głos. Fakt ten odnotowuje się w protokole posiedzenia.
7. Po wyczerpaniu listy mówców Przewodniczący Rady zamyka dyskusję. W razie potrzeby Przewodniczący może zarządzić przerwę w celu wykonania niezbędnych czynności przygotowawczych do głosowania, na przykład przygotowania poprawek w projekcie uchwały lub innym rozpatrywanym dokumencie, przygotowania kart do głosowania.
8. Po zamknięciu dyskusji Przewodniczący Rady rozpoczyna procedurę głosowania. Od tej chwili można zabrać głos tylko w celu zgłoszenia lub uzasadnienia wniosku formalnego o sposobie lub porządku głosowania i to jedynie przed zarządzeniem głosowania przez Przewodniczącego.

§ 19

1. Przewodniczący Rady może udzielić głosu poza kolejnością zgłoszonych mówców, jeżeli zabranie głosu wiąże się bezpośrednio z głosem przedmówcy lub w trybie sprostowania, jednak nie dłużej niż 2 minuty. Poza kolejnością może także udzielić głosu członkom Zarządu, osobie referującej sprawę i osobie opiniującej projekt.
2. Poza kolejnością udziela się głosu w sprawie zgłoszenia wniosku formalnego, w szczególności w sprawach:

- 1) stwierdzenia quorum,
 - 2) sprawdzenia listy obecności,
 - 3) przerwania, odroczenia lub zamknięcia sesji,
 - 4) zmiany porządku posiedzenia (kolejności rozpatrywania poszczególnych punktów),
 - 5) głosowania bez dyskusji,
 - 6) zamknięcia listy mówców,
 - 7) ograniczenia czasu wystąpień mówców,
 - 8) zamknięcia dyskusji,
 - 9) zarządzenia przerwy,
 - 10) zarządzenia głosowania imiennego,
 - 11) przeliczenia głosów,
 - 12) reasumpcji głosowania.
3. Wniosek formalny powinien zawierać żądanie i zwięzłe uzasadnienie, a wystąpienie w tej sprawie nie może trwać dłużej niż 2 minuty.
 4. Rada rozstrzyga o wniosku formalnym niezwłocznie po jego zgłoszeniu. O przyjęciu lub odrzuceniu wniosku Rada rozstrzyga po wysłuchaniu wnioskodawcy i ewentualnie jednego przeciwnika wniosku.
 5. Wnioski formalne, o których mowa w ust. 2 pkt 1 i 2 nie poddaje się pod głosowanie.

§ 20

Po wyczerpaniu porządku posiedzenia, Przewodniczący Rady zamyka posiedzenie.

ROZDZIAŁ VI Głosowanie

§ 21

Po zamknięciu dyskusji w danej sprawie Przewodniczący Rady rozpoczyna procedurę głosowania i zarządza głosowanie zgodnie z postanowieniami wynikającymi ze statutu LGD oraz niniejszego regulaminu.

§ 22

1. Wszystkie głosowania Rady są jawne.
2. Głosowania Rady mogą odbywać się w następujących formach:
 - 1) przez podniesienie ręki na wezwanie Przewodniczącego Rady,
 - 2) przez wypełnienie i oddanie sekretarzom posiedzenia kart do oceny operacji, stanowiących załączniki do niniejszego regulaminu.

§ 23

1. W głosowaniu przez podniesienie ręki komisja skrutacyjna oblicza głosy „za”, głosy „przeciw” i głosy „wstrzymuję się od głosu”, po czym informują Przewodniczącego Rady o wyniku głosowania.
2. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący Rady.

§ 24

1. Głosowanie przez wypełnienie kart do oceny operacji obejmuje:
 - 1) głosowanie w sprawie zgodności operacji z LSR,

- 2) głosowanie w sprawie oceny operacji według kryteriów lokalnych przyjętych przez LGD.
2. W głosowaniu odbywającym się przez wypełnienie kart do oceny operacji radni oddają głos za pomocą kart oceny operacji, wydanych członkom Rady przez komisję skrutacyjną. Każda strona karty oceny operacji musi być opieczętowana pieczęcią LGD i podpisana przez sekretarzy posiedzenia,
3. Głos oddany przez członka Rady w formie wypełnionej karty oceny operacji jest nieważny, jeżeli zachodzi co najmniej jedna z poniższych okoliczności:
 - 1) na karcie brakuje nazwiska i imienia lub podpisu członka Rady,
 - 2) na karcie brakuje informacji pozwalających zidentyfikować operację, której dotyczy ocena (numeru wniosku, nazwy wnioskodawcy, nazwy projektu).
4. Karty muszą być wypełniane piórem, długopisem lub cienkopisem.
5. Znaki „X” lub „V” winny być postawione w polu przeznaczonego na to kwadratu.

§ 25

1. Głos w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR oddaje się przez skreślenie jednej z opcji zaznaczonych gwiazdką w zawartym na karcie oceny operacji sformułowaniu: **„Głosuję za uznaniem, że operacja jest* nie jest* zgodna z LSR”**. Pozostawienie lub skreślenie obu opcji uważa się za głos nieważny.
2. W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełnienia karty oceny zgodności operacji z LSR komisja skrutacyjna wzywa członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W trakcie wyjaśnień członek Rady może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w kratkach lub pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach i kratkach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych poprawkach swój podpis.
3. Jeżeli po dokonaniu poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełnienia, zostaje uznana za głos nieważny.
4. Wynik głosowania w sprawie uznania operacji za zgodną z LSR jest pozytywny, jeśli bezwzględna większość głosów (50% +1) została oddana na opcję, że operacja jest zgodna z LSR.
5. Wyniki głosowania ogłasza przewodniczący Rady.

§ 26

1. Oddanie głosu w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD polega na wypełnieniu tabeli zawartej na „Karcie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD”, która jest odpowiednia do typu ocenianej operacji. Wszystkie rubryki zawarte w tabeli muszą być wypełnione, w przeciwnym razie głos uważa się za nieważny.
2. W trakcie zliczania głosów komisja skrutacyjna jest zobowiązana sprawdzić, czy łączna ocena punktowa operacji zawarta w pozycji „SUMA PUNKTÓW” została obliczona poprawnie.
3. W przypadku stwierdzenia błędów i braków w sposobie wypełnienia karty oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD sekretarze posiedzenia wzywają członka Rady, który wypełnił tę kartę do złożenia wyjaśnień i uzupełnienia braków. W trakcie wyjaśnień członek Rady może na oddanej przez siebie karcie dokonać wpisów w pozycjach pustych, oraz dokonać czytelnej korekty w pozycjach wypełnionych podczas głosowania, stawiając przy tych

- poprawkach swój podpis.
4. Jeżeli po dokonaniu poprawek i uzupełnień karta nadal zawiera błędy w sposobie wypełnienia, zostaje uznana za głos nieważny.
 5. Wynik głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD dokonuje się w taki sposób, że sumuje się oceny punktowe wyrażone na kartach stanowiących głosy oddane ważnie w pozycji „SUMA PUNKTÓW” i dzieli przez liczbę ważnie oddanych głosów.
 6. Wyniki głosowania ogłasza Przewodniczący Rady.
 7. Na podstawie wyników głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD sporządza się listę operacji wybranych do finansowania.

§ 27

1. W stosunku do każdej operacji będącej przedmiotem posiedzenia Rady podejmowana jest przez Radę decyzja w formie uchwały o wybraniu bądź nie wybraniu operacji do finansowania, której treść musi uwzględniać:
 - 1) wyniki głosowania w sprawie uznania operacji za zgodne z LSR,
 - 2) wyniki głosowania w sprawie oceny operacji według lokalnych kryteriów LGD i sporządzoną na tej podstawie listę rankingową wniosków,
 - 3) dostępność
 - 4) środków LGD na poszczególne typy operacji.
3. Przewodniczący Rady odczytuje uchwały dotyczące poszczególnych projektów rozpatrywanych w trakcie posiedzenia, bez potrzeby ich przegłosowania.
4. Każda uchwała powinna zawierać:
 - 1) informacje o wnioskodawcy operacji (imię i nazwisko lub nazwę, miejsce zamieszkania lub miejsce działalności, adres lub siedzibę, PESEL lub REGON, NIP)
 - 2) tytuł operacji zgodny z tytułem podanym we wniosku,
 - 3) kwotę pomocy o jaką ubiegał się wnioskodawca zgodną z kwotą podaną we wniosku,
 - 4) informację o decyzji Rady w sprawie zgodności lub braku zgodności operacji z LSR,
 - 5) informację o finansowaniu lub nie finansowaniu realizacji operacji.

ROZDZIAŁ VII Dokumentacja z posiedzeń Rady

§28

1. W trakcie posiedzenia Rady sporządzany jest protokół.
2. Wyniki głosowań odnotowuje się w protokole posiedzenia.
3. Z każdego głosowania dokonywanego przez wypełnienie kart do oceny operacji komisja skrutacyjna sporządza protokół, w którym zawarte są informacje o przebiegu i wynikach głosowania. Karty oceny operacji, złożone w trakcie danego głosowania stanowią załącznik do protokołu komisji skrutacyjnej z tego głosowania.
4. Protokół komisji skrutacyjnej powinien zawierać w szczególności:
 - 1) skład osobowy komisji skrutacyjnej,
 - 2) określenie przedmiotu głosowania,
 - 3) określenie liczby uprawnionych do głosowania, liczby biorących udział w gło-

- sowaniu, ilości oddanych głosów ważnych i nieważnych,
4) wyniki głosowania,
5) podpisy członków komisji skrutacyjnej.

§ 29

1. Uchwałą Rady nadaje się formę odrębnych dokumentów, z wyjątkiem uchwał proceduralnych, które odnotowuje się w protokole posiedzenia.
2. Podjęte uchwały opatruje się datą i numerem, na który składają się: cyfry rzymskie oznaczające numer kolejny posiedzenia od początku realizacji osi 4. Leader, tamane przez numer kolejny uchwały od początku realizacji osi 4. Leader zapisany cyframi arabskimi, tamane przez dwie ostatnie cyfry roku.
3. Uchwałę podpisuje Przewodniczący Rady po jej podjęciu.
4. Uchwały podjęte przez Radę, nie później niż 7 dni od ich uchwalenia, Przewodniczący Rady przekazuje Zarządowi.

§ 30

1. Protokół z posiedzenia Rady sporządza się w terminie 7 dni po odbyciu posiedzenia i wyklada do wglądu w Biurze LGD na okres 14 dni w celu umożliwienia członkom Rady wniesienia ewentualnych poprawek w jego treści.
2. Wniesioną poprawkę, o której mowa w ust. 1 rozpatruje Przewodniczący Rady. Jeżeli Przewodniczący nie uwzględni poprawki, poprawkę poddaje się pod głosowanie na następnym posiedzeniu Rady, która decyduje o przyjęciu lub odrzuceniu poprawek.
3. Po zakończeniu procedury dotyczącej możliwości naniesienia poprawek do protokołu przewidzianej w ust. 1 i 2, przewodniczący obrad podpisuje protokół.
4. Protokoły i dokumentacja z posiedzeń Rady jest gromadzona i przechowywana w Biurze LGD. Dokumentacja ma charakter jawny i jest udostępniana do wglądu wszystkim zainteresowanym.

ROZDZIAŁ VIII

Wolne głosy, wnioski i zapytania

§ 31

1. Wolne głosy, wnioski i zapytania formułowane są ustnie na każdym posiedzeniu Rady, a odpowiedzi na nie udzielane są bezpośrednio na danym posiedzeniu.
2. Czas formułowania zapytania nie może przekroczyć 3 minut.
3. Jeśli udzielenie odpowiedzi, o której mowa w ust. 1, nie będzie możliwe na danym posiedzeniu, udziela się jej pisemnie, w terminie 14 dni od zakończenia posiedzenia.

Załącznik 2.**Przykład karty oceny zgodności operacji z LSR³**

Wniosek nr:..... złożony przez:

Nazwa operacji:

Działanie PROW:

- Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej
 - Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw
 - Odnowa i rozwój wsi
 - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - małe projekty

1. Czy realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia celów ogólnych LSR?:

- celu 1: Rozwój turystyki w oparciu o wykorzystanie walorów Doliny Rzeki Białej

 tak nie

- celu 2: Różnicowanie gospodarki obszaru i zwiększenie wartości dodanej produkcji rolniczej

 tak nie**2. Czy realizacja operacji przyczyni się do osiągnięcia celów szczegółowych LSR?**

- celu 1.1: Rozwój usług turystycznych

 tak nie

- celu 1.2: Poprawa stanu infrastruktury rekreacyjnej i turystycznej

 tak nie

- celu 1.3: Promocja walorów turystycznych Doliny Rzeki Białej

 tak nie

- celu 2.1: Rozwój przedsiębiorczości pozarolniczej

 tak nie

- celu 2.2: Wzrost dochodów gospodarstw rolnych

 tak nie

- celu 2.3: Wzrost kwalifikacji rolników i przedsiębiorców w zakresie prowadzenia działalności gospodarczej

 tak nie**3. Czy operacja jest zgodna z przedsięwzięciami planowanymi w ramach LSR?**

- przedsięwzięciem I: Rozwój zrównoważonej turystyki w Dolinie Rzeki Białej

 tak nie

- przedsięwzięciem II: Nowe centrum rekreacji nad Jeziorem Złotym

 tak nie

- przedsięwzięciem III: Czysta energia nad Białą Rzeką

 tak nie

- przedsięwzięciem IV: Gryka – produkt markowy Doliny Rzeki Białej

 tak nie

Uzasadnienie zgodności operacji z przedsięwzięciami planowanymi w ramach LSR (w uzasadnieniu należy m.in. wykazać, że ocenianą operację można uznać za operację rekomendowaną w ramach LSR):

.....

.....

.....

.....

Głosuję za uznaniem/nieuznaniem* operacji za zgodną z LSR (*niepotrzebne skreślić)

³ Karta stanowi przykład podejścia do oceny zgodności operacji z LSR i została opracowana pod kątem przykładowej strategii opisanej w rozdziałach 7 i 9. Każda LGD powinna dostosować formę i treść karty do swojej LSR

Instrukcja wypełnienia karty

W odniesieniu do **każdego** celu i przedsięwzięcia wyszczególnionego w punktach 1, 2 i 3 należy wybrać i zaznaczyć odpowiedź „tak” lub odpowiedź „nie” przez postawieniu znaku X w odpowiednim polu.

Operację można uznać za zgodną z LSR, gdy z odpowiedzi udzielonych na pytania zawarte w punktach 1, 2 i 3 wynika, że jej realizacja przyczynia się do osiągnięcia co najmniej jednego celu ogólnego LSR, co najmniej jednego celu szczegółowego LSR oraz że jest ona zgodna z co najmniej jednym przedsięwzięciem planowanym w ramach LSR.

Załącznik 3.**Przykład karty oceny operacji wg lokalnych kryteriów⁴**

Wniosek nr:..... złożony przez:

Nazwa operacji:

Działanie PROW:

- Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej
 - Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw
 - Odnowa i rozwój wsi
 - Wdrażanie lokalnych strategii rozwoju - małe projekty

Działanie PROW	Lokalne kryteria oceny operacji	Przyznana ocena
Różnicowanie w kierunku działalności nierolniczej	Wnioskodawca ma doświadczenie w realizacji projektów – 0- 10 pkt	
	Powierzchnia gospodarstwa, które posiada lub w którym pracuje wnioskodawca, nie przekracza średniej powierzchni gospodarstwa rolnego w województwie – 0- 10 pkt	
	Wnioskowana kwota pomocy wynosi: mniej niż 30 tys. zł - 10 pkt od 30 tys. zł do 50 tys. zł – 5 pkt powyżej 50 tys. zł – 0 pkt	
	Realizacja operacji spowoduje utworzenie, w przeliczeniu na pełne etaty średnioroczne: powyżej 3 miejsc pracy – 10 pkt. od 1 do 3 miejsc pracy – 5 pkt poniżej 1 miejsca pracy – 0 pkt.	
	Operacja ma innowacyjny charakter – 0 - 10 pkt.	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji/projektów zrealizowanych na obszarze wdrażania LSR- 0 - 10 pkt.	
	Działalność, której dotyczy operacja, jest oparta o wykorzystanie lokalnych zasobów albo lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego lub przyrodniczego - 0 - 10 pkt.	
	SUMA PUNKTÓW	
..... data czytelny podpis członka Rady	

⁴ Karta stanowi przykład podejścia do oceny zgodności operacji z LSR i została opracowana pod kątem przykładowej strategii opisanej w rozdziałach 9 i 10. Każda LGD powinna dostosować formę i treść karty do swojej LSR

Tworzenie i rozwój mikroprzedsiębiorstw	Wnioskodawca ma doświadczenie w realizacji projektów – 0- 10 pkt	
	W ostatnim roku obrotowym wnioskodawca zatrudniał średniorocznie nie więcej niż 2 pracowników – 0- 10 pkt	
	Wnioskowana kwota pomocy wynosi: mniej niż 50 tys. zł – 10 pkt od 50 tys. zł do 80 tys. zł – 5 pkt powyżej 80 tys. zł – 0 pkt	
	Realizacja operacji spowoduje utworzenie, w przeliczeniu na pełne etaty średniorocznie: powyżej 3 miejsc pracy – 10 pkt. od 1 do 3 miejsc pracy – 5 pkt poniżej 1 miejsca pracy – 0 pkt.	
	Operacja ma innowacyjny charakter – 0- 10 pkt	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji/projektów zrealizowanych na obszarze wdrażania LSR- 0- 10 pkt	
	Działalność, której dotyczy operacja, jest oparta o wykorzystanie lokalnych zasobów albo lokalnego dziedzictwa kulturowego, historycznego lub przyrodniczego - 0- 10 pkt	
	SUMA PUNKTÓW	
 data czytelny podpis członka Rady

Typ operacji	Lokalne kryteria oceny operacji	Przyznana ocena
Odnowa i rozwój wsi	Wnioskodawca ma doświadczenie w realizacji projektów - 0- 10 pkt	
	Wnioskodawca ma miejsce zamieszkania albo siedzibę w miejscowości liczącej: poniżej 1000 mieszkańców - 10 pkt. od 1000 do 4000 mieszkańców – 5 pkt. powyżej 4000 mieszkańców – 0 pkt.	
	Wnioskowana kwota pomocy wynosi: mniej niż 10 tys. zł - 10 pkt od 10 tys. zł do 15 tys. zł – 5 pkt powyżej 15 tys. zł – 0 pkt	
	Korzyści lub oddziaływanie operacji dotyczy: 5 lub więcej gmin objętych LSR – 10 pkt. od 2 do 4 gmin objętych LSR – 7 pkt. co najmniej 2 miejscowości, lecz nie więcej niż jednej gminy – 3 pkt. jednej miejscowości – 0 pkt.	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji/projektów zrealizowanych na obszarze wdrażania LSR- 0- 10 pkt	
	Realizacja operacji przyczyni się do pobudzania aktywności ludzi młodych i wzmocnienia ich więzi z miejscem zamieszkania – 0- 10 pkt	
	Operacja będzie realizowana w przez wnioskodawcę z udziałem: więcej niż 5 innych podmiotów – 10 pkt. od 1 do 5 innych podmiotów – 5 pkt. bez udziału innych podmiotów - 0 pkt.	
	SUMA PUNKTÓW	
 data czytelny podpis członka Rady

Wdrożenie LSR - małe projekty	Wnioskodawca ma doświadczenie w realizacji projektów - 0- 10 pkt	
	Wnioskodawca ma miejsce zamieszkania albo siedzibę w miejscowości liczącej: poniżej 1000 mieszkańców - 10 pkt od 1000 do 4000 mieszkańców – 5 pkt. powyżej 4000 mieszkańców – 0 pkt.	
	Wnioskowana kwota pomocy wynosi: mniej niż 10 tys. zł - 10 pkt od 10 tys. zł do 15 tys. zł – 5 pkt powyżej 15 tys. zł – 0 pkt	
	Korzyści lub oddziaływanie operacji dotyczy: 5 lub więcej gmin objętych LSR – 10 pkt. od 2 do 4 gmin objętych LSR – 7 pkt co najmniej 2 miejscowości, lecz nie więcej niż jednej gminy – 3 pkt jednej miejscowości – 0 pkt.	
	Operacja jest komplementarna w stosunku do innych operacji/projektów zrealizowanych na obszarze wdrażania LSR- 0- 10 pkt	
	Realizacja operacji przyczyni się do pobudzania aktywności ludzi młodych i wzmocnienia ich więzi z miejscem zamieszkania – 0 -10 pkt	
	Operacja będzie realizowana w przez wnioskodawcę z udziałem: więcej niż 5 innych podmiotów – 10 pkt. od 1 do 5 innych podmiotów – 5 pkt. bez udziału innych podmiotów - 0 pkt.	
	SUMA PUNKTÓW	
 data czytelny podpis członka Rady

Bibliografia

Assessing the added value of the LEADER approach,
the Rural Innovation, Dossier No. 4, Leader European Observatory.

Development Plan (Plan Rozwoju) Lokalnej Grupy Działania „Broads and Rivers”
(<http://www.broadsandrivers.org.uk/miscdownloads/devplan.pdf>)

Development Plan (Plan Rozwoju) Lokalnej Grupy Działania „Chalk & Cheese”
(<http://www.chalkandcheese.org/resources/C&C-Reference/Development-plan.pdf>)
http://europa.eu.int/comm/agriculture/rur/leaderplus/index_pl.htm

- strona internetowa Punktu Kontaktowego Leader+

Nowe Podejście do rozwoju obszarów wiejskich w Polsce. Doświadczenia projektu „Budowanie Instytucji na Rzecz Rozwoju Wsi w Pilotażowych Regionach Polski – IBRD”,
Leżajsk 2004

Raport roczny za 2003 r. i materiały promocyjne IRD Duhalow

Kłosowski W., Warda J.

Wyspy szans. Jak budować strategię rozwoju lokalnego Warda and Kłosowski Consulting. Bielsko Biata 2001

„Zarządzanie cyklem projektu, Przewodnik metodyczny dla partnerstw na rzecz rozwoju Inicjatywy Wspólnotowej EQUAL”.

Fundusz Współpracy, Warszawa 2005.

Kamiński R., Kwatera K.

Jak budować Zintegrowaną Strategię Rozwoju Obszarów Wiejskich w ramach Pilotażowego Programu Leader+ Fundacja Fundusz Współpracy,
Warszawa 2005

Projekt Rozporządzenia Ministra Rolnictwa i Rozwoju Wsi w sprawie szczególnych kryteriów wyboru lokalnej grupy działania do realizacji lokalnej strategii rozwoju w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013, Ministerstwo Rolnictwa i Rozwoju Wsi, luty 2008

<http://www.minrol.gov.pl> - strona internetowa Ministerstwa Rolnictwa i Rozwoju Wsi poświęcona Programowi Rozwoju Obszarów Wiejskich na lata 2007-2013